

segue il testo:

GOBOLKA GEDO IYO URURKA AL-IFIIXAAD AL-ISLAAMI:
MAXAA RUN AH? MAXAANIGE AHAYN?

AHMED F. CALI "IDDAAJAH"
NOV. 1994
ROMA --- ITALIA

H O R D H A C

Saaxiibbeyaal...akhristeyaal: Qorasilkan oo aan ku magacaabay:
 "Gobolka Gedo iyo Ururka Al-itixaad Al-islaamii: Maxaa run ah? Maxaan
 shayn?", wuxuu ku dhisan yehay socdaal 100 maalmood ah oo aan gobolkaas
 ku tegey intii u dhexaysey bilihihi Juun ilaa Sibteebar ee sannadkaan,
 1994ka. **Ma** shayn arrin aan iyada kabaha u illaday oo markii hore ii
 qorshaysnayd. Waxay igu dhalatay kaddib markaa gobolka bil joogey oo
 aad arkay sida laenta Gedood ee urur-diineedka Itixaadka lagu magacaab-
 aay u ssanaynayo nolosha siyaasodda, midda dhaqaalaha iyo mudda bul-
 shada ee dadweynaha halkaas deggan.

Waxaan la kulmay dad badan...dad aan 50 qof ka yarayn...waa culimmo;
 waa odayaal nadax ah...waa saraakiil ciidan...waa dhallinyaro wax soo
 baratay iyo kuwo aan wax soo baran. Waa dad Itixaadka ka tirsan iyo qaar
 ka soo horjeeda...waa dad SNFta u ol'oleeyaa iyo kuwo aan la tusi karin!
 Intaasba waan la kulmay. Waaan, dabadeed, isku deyey inaan baashasha soo
 socda ku muujiyo hawlaha ay Itixaadku Gedo ka hayaan: Caqido ahaan iyo
 siyaasad ahaanba. Sidoo kale, waxaan taabtay xiriirkha ay la leeyihiin bul-
 shada degaanka, gaar ahaan Uganska tolka gobolka dega, odayaasha jilibbada
 iyo hoggaanka jabhadda SNFta oo ah mudda ay dadweynaha gobolkaasi taa-
 geeraan.

Haanta iyo shalayba, welwelkaygu wuxuu shaax, mar walbana yahay in dalka
 Soomaaliya uu ka dhaco dagaa diin ku dhisan, ka dib markuu u burburay
 mid qabiil ku dhisan oo adduun iyo aakhiraba seejiyey! Sidoo kale, waxaan
 ka welwelsanahay inuu dalkeennu mar kale u gacan-galo diktatooriyad qof
 ama koobi hoggaamiso oo shacbiga soomaalida gumeysata. Waxaan ogahay
 inaan diinta Islaamku oggolayn kulkunka qof keligiis gacanta ugu jira,
 haddii mataa uu qofkaasi yahay midka aadonaha ugu anshaxa wanaagsan,
 alle-ka-cabsi badanna ku tilmaaman.

Haddii, kolka, markii aad qoraalkan dhamayso aad ka welwesho arrima-
 ha aen anigu ka welwelaayo, waxaan isku hembalyayn doonaa inaan ka gaarey
 dantii aen ka lahaa. Ugu dambeystii, marka laga reebo wararka aen dadkii
 ii sheegay cuskiyey, aniga cyad nas'uul ka sh dhammaan fikradsha iyo
 sheekoo yinka qoraalkan ku jira.

Beledkaawo, amaba sidii waayadii hore loo yihiin Buuloxaawo, waa magaalo yar oo ku taal cirifka ugu baalleeya Gobolka Gedo oo isna ku yaal koonfur-galbeed Soomaaliya. Waxay soohdin hal kiilomitir ka yar la leedahay Mandheera oo iyaduna ku taal cirifka ugu baalleeya Gobolka Waqooyi-bari ee Keenya, 1963kii **ka horna loo yihiin 'nothern Frontier District'** (NFD). Gedo oo idil sida lagu yaqaan, waxay B/Xaawo ku tilmaaman tahay cimilo kulul, asii gallalan oo aan lahayn hawada qoyan oo u daran dadka lafaha iyo kalaggoysyada ka sheegta. Berigii ay dawladdii soomaalidu jirtey, waxay ka mid ahayd magaalooyinkii loo aqoonsanaa 'dekedaha' ee ku dhisnaa ganacsiga soodejinta iyo weliba dhoofinta, dakhli aan yaraynna waxay soo gelin jirtey dawladdeeda hoose iyo tii dhexe oo Xamarba.

Waxaa beryahaas, subax noolba, suuqyadeedii waaweynaa u soo dukaansi-tegi jirey dadweyne faro badan iyo rag ka tirsanaa ciidammadii Keenya ee Mandheera fadhigoodu ahaa; halkaasoo ay ka heli jireen **qalabka aan cuslayn**, asii wuxtarka leh, ayna **soo ifbixisay teknolojiyada Jabbaanku**, sida saacadaha, **raadiyeeyeasha mawjadaha gaaggaaban leh, kaamerooyinka, tele-fishannada iyo weliba dharka kala duwan oo ka kala imaan jirey Yurub, Hindiya iyo dalalka Carabta.** Ganacsatada magaaladu waxay iyaguna dalka Keenya ka keeni jireen oo ay Muqdisho gaar ahaan Via Egitto ka soo buuxin jireen badeecoooyinka kala ah sigaar, saabuun, jaadariyo, barkimooyin, weelka cinjirkha laga sameeyo ee biyaha lagu dhaansado, dharka nooca loo yaqaan buljiga iyo, sidoo kale, galleyda shiidan .

B/Xaawo iyo Mandheera siday u ahaayeen laba magaalo oo iskaabta oo aan midina midda kale ka maarmin, mid walibana ay ciidankeeda gaarka ah u lahayd ayaa la soo gaarey sannadkii 1991kii; sannadkii aanay **soomaalidu herdidiisi** ka ducaysan ee ay guuldarradu ku soo waabberiisatay! Wax waliba si degdeg ah ayay isu beddaleen; waase dhinaca B/Xaawo keliya. Bishii Jannaayo ilaa Maarsa ee sannadkaas, hannaankii dawladnimada soomaalidu siduu meel walba oo kale uga burburay ayuu B/Xaawana uga burburay. Waxay isu beddashey magaalo kala-dambayntii lumisay oo ay waddo walba taagan yihiin kooxo ku hubaysan hub nooc walba ah oo laga boobay xeryihii Koogga Dalka Soomaaliyeed;

...2...

beryahaas oo u gacan-galeg kolba gabiihii degroona nagaalo kasta oo ay ku yiilleen.Derbicgi dawladnimo ee ay ku tiirsanayd kolkuu duunay ayay iyaduna duntey,Mandheera iidaheedii ayay kiristay,maamulkeedu-ne wuxuu beddalay habkii deriswanaagga iyo maamuuuska lahad ee uu kula dhaqmi jirey maamulkii B/Xaawo oo isna beryahaas isku dhabar-jebiyey, esii aen ku guuleysen inuu isu muujiyo inuu sidiisii hore yahay oo Jamhuuriyaddii Soomaaliya ay weli nooshahay!Dedaalkaas maamulkii u dambeeyey ee B/Xaawo meelmar na noqon,iyaga iyo dadweynihii ay matalayeenne wazaa loola dhaqmay si xil leh.Waxaa loo arkay sidii iyo wixii ay ahaaseen:Dad aen lahayn cid hoggaamisa oo haddii ay wax geystaan aen lahayn xafiis looga ashtakoodo...yar iyo weynba,dad wada hubaysan oo saanadda culus iyo midda fududiba ay 24 saac kasta dhinacooda ka holcayso,weliba iyada oo aenay jirin qolo kale oo ku soo duushay!! Xaruntii Muqdisho ee loo safri jireyna way xirantay.Siday weligeed u soo ahayd magaalo u dhexaysa ummadda soomaalida oo idil ayay nuddo aad u gaaban waxay ku noqotay magaalo tol keliyihi leeyahay.Waxaa qabsaday qabiil ay colloobeen midka dega B/Xaawo iyo Gedoba.

Halka keliya ee dadka u furreyd oo ay cunto iyo isgaarsiinba ka heli kareeni waxay noqotay Mandheera.Labadaba way ka heleen, hase yeeshii kharash badan bay ugu kacday:Quursi,laaluush,dil,jirdil,kufsi iyo dibindiابو guud oo aan nadax iyo manjo loo kala soocin.Maamulka iyo Booliska Mandheera waxay labaduba go'aansadeen,in badanna ay fuliyeen in soomaalida si wadajir ah loo ciqaabo,mar walba oo uu midkood ku galoo dembi dhinaca Keenya!Dad yar bay la ahayd in arrintaas laga dacwoon karey,inta badanse waxay rumaysnayd inaan dacwo waxba tarayn,wixii ay askarta Keenya Reer-Beledxaawo ku samayneyeenna ahaaseen wax ay mudan tahay cid kasta cid kasta oo dumisa derbigii dawladnimo ee ay ku tiirsanayd!.Faas oo lagu qancay baa,malahaa,sabab u ahayd,dhibastada dadka ku dhacaysey xaddi kasta ha le'ekaatee,inuu falcelisku jaraado,mar walbana maskaxda lagu hayo bashida weyn ee ay dadku u qabeen toddobasdkiiba labada maalmood ee ay albaabbada Mandheera u furraayeen,loona oggolaa inay gelinka hore ka soo adeegtaan.

In kastoo ay dhibaataadaasi ku dhacaysey,in kastoo dagaalladii dalka ka qarkay ay dhaqaale ahaan iyo ciiden ahaanba kaga qaybgelaysey,

...5...

In kastoo ay dhibaatadaasi ku dhacaysey, in kastoo dagaalladii sokeeye ay dhaqaale iyo ciidan ahaanba kaga qayb-gelaysey, in kastoo dad badan oo aysan qaadi karin, Xamarne ka soo qaxay uu degmaystey, haddana waxay muujisay inay ahayd magaalo ka adadag dubbaha ugu horreeyaa mid uu dumin karo. Bishii Luulyo ee '91kii weli suuqyadeedii waa-weynaa waa lahayd, weli ganacsigeedii wax qumman isma dhimin, bacadlaha dharkuna wuu buuxay, welina kii Xamarweyne ayuu u muuqaal-ekaa!!

Tilmaantaasu waa mid hore oo ay magaaladaasu beri lahayd, maantana waxay leedahay tu kale oo aan ku tashanahay, si teelteel ah, meelo dambe oo qoraalkan ka mid ah inaan wax kaga xuso.

- II -

Xaafadaheeda tii aad doonto xalayto ku hoyee, markii aad B /xaawo joogto waxaa iska caado ah inaad faras-magaalaha barqadii u soo saqaafsto oo aad ku biirto dadka shaqada iyo rajadaba la' ee aanay maalmahooda maalinna tan kale ka duwanayn! Waxaa la hor-fadhiyaa waabab yaryar oo ranaali laga sameeyey: tirrar iyo laamo dhuudhuuban oo dhirta miyiga laga soo jaray, siligna uu isu hayo, dushana lagaga daboolay balka baarta webiga ka ag-baxda, caws ama qayb ka mid ah teendhooyinka ay hay'adaha sanafalku deeqda u bixiyaan. Dhismeyaashaas oo loo yaqaan 'buushash', waxay dalka oo dhan aad uga soo shaac-baxeen wixii ka dam-beeyey burburkii dawladdii soonaalida; iyadoo uu qofkii doonaaba ka dhistay meel kasta oo, haddii ay dawladi jiri lahayd, aan loo oggolaadeen sida waddooyinka nagaalooyinka, dhismeyaasha dawladda hortooda iyay beeraha fadhiga dadweynaha iyo neefsiga degaannada loogu talo-galay. Buushashka oo ah astaan ka mid ah astaamaha nidaamarrada ay dawladi la'aantu keentay waxay dadka iska lihi ugu adeegtaan makhaayad anase baar ahaan, maalinta oo dhan waxa lagu gadaana kama badna saddex ama afar tarhuus oo ah shaah caddays ah iyo dhawr koombo oo caano ah. Waxa lagu fariistaa kuraas loox ka samaysan oo raaxo daran, kiibana saddex qof loogu talo-galay. Waaad mooddaa dadka iska lihi inay dulqaad u leeyihin rag badani inay kuraasta buuxiyaan, iyaga oo aan shaahana cabbayn, caanana gadanayn, sababta oo ah awoodda wa-gadashada oo aad u yar. Haweeney 'makhaayadahaas' middood lihi siday iigu sheekaysay,

...4...

maanta waa dhif qof B/xaawo deggan oo awood u leh inuu isla helo
ountada lagama-maarnaanka u ah nolol-maalmeedkiisa iyo lacag dheeraad
ah oo uu buushashka shaah caddays ah kaga cabbo!!

Sidayda oo kale qofkii inta dhawr sano ka maqnaa ku soo noqdaa waxa
uu,saboolnimada ka sokow,durbadiiba nagaalada k_g, dareemi karaa arrin
ama ifafaale cusub oo aan laba **sano** ka hor lagu arki jirin.Dadka
buushashka hortooda ku sheekaysanaya waxaa ka dhex-muuqanaya niman
dhallinyaro ah oo Aad garan karto inay bulshada inteeda kale ka soocan
yihin:markii Aad u fiirsato nooca xiriirkha sheeko ee ay la lee~~y~~yihin
ragga kale ee wada fadhiyaan iyo dharka gaarka ah ee ay xiran yihin.
Waxaad wejiyadoo k_g, dareemi kartaa shaki dhowaan-gal ah oo ay ka
qabaan bulshada inteeda kale;taasoo ay u haystaan,looguna **sheegay** inay
tahay mid lunsan oo haddana col ku ah.Laba ana saddex kolkii ay dhan
yihin oo ay buush horti fadhiyaan,waxay jecel yihin inay isu muujiyaan
inay yihin koox goonni ah oo ka digtoon wixii aan iyaga ahayn!!Waxaa
dhowaan loo qaybiyey surweello kaaki ah oo ah kuwa 'jungle'ka loogu
yeero ee ay askaruhu dagaallada ku galaan .Kaas ama mid kaleba ha
ahaadee,surweel walba inta dhanka hoose laga soo laallaab~~ay~~ ayaa laga
sarraysiiyey anqawg_g,si kubka intiisa badani u muuqato,ayna uga noqoto
astaan iyo tilmaan ay isku gartaan.Qaarkooda macawista xiran laftoodu
~~waxba~~ kama duwana kuwa surweellada,marka laga eego cabbirka la rabo
inay maradu cirbaha ka soo fogaato.Badanaa waxay ka siman yihin
cimaamad cas oo in yar oo ka mid ah ay nadaka saartaan,inta badanna,
si dherer ah,ay dhabarka uga laallaadiyaan,ahna nooca ay ragga reer-
Sacuudi~~ga~~ ahi hagoogtaan.Intooda ~~ay~~ u suurowdo,mid waliba wuxuu xil
iska saaraa inuu la baxo gar weyn oo la iska sii daayo...gar aan la
oggolayn timaha dheeriga ah in laga jaro anaba la qurxiyo oo la simo.

Waqtii badan una baahnid si aad u ogaato dhallinyaradaasi inay ka
tirsan yihin urur-diineedka hubaysan ee lagu magacaabo Al-Itixaad
Al-islaami ;kaasoo aanay dad badani ogaal u lahayn wixii k_g horreeyey
burburkii dawladda soomaalida.Gef igu noqon mayso haddii aan ku anda-
coodo dhallinyarada ka tirsan 99% magaciisa wax dhaafsiisan inaanay
ururkooda ka ogeyn !Dhawrkii bilood ee aan Gobolka Gedo joogey naan
arag dhallinyaradaas mid ka mid ah oo,ha badnaato,hase yaraatee,wax
iiga sheegi karey taariikhda iyo mabaadi'da ururka uu u heellan yahay.

....5....

Qaar ka mid ah markii aan si toos ah u weydiiyey madaxda sare ee ururka iyo goortii la asaasay,waxay ii muujiyeen su'aashaasi inay tahay mid aanay weligood isweydiin,anigana waxay ii arkeen nin 'faduul' badan oo goob halis ah ku sii tallaabsanaya!

Waxaad mooddaa inay taasi u dhacday si ulakac ah oo siyaasadda hoggaanka sare ee Ururka ay ka mid tahay dhallinyarada, arrimaha diinta mooyee, inaan maskaxdooda, marxaladdan hore, lagu 'mashquulin' danaha kale ee siyaasadeed ee la rabo in, mustaqbalka cududdooda lagu xaqijiyo. Waxay ay aragtidaasi kuu rumoobaysaa markaad ogaato inaanay jirin innaba wax qoraal ah oo ku saabsan danaha ururka ee muddada dheer ku qorshaysan iyo habka la doonayo in lagu fuliyo. 'wax qoraal ah' markaannu leennahay waxaannu u jeednaa mid la faafiyey iyo barnaamij qeexan oo looga gol leeyahay in lagu qanciyo xubnaha la rabo inay ururka ku soo biiraan, da' iyo dabaqaddii ay noqdaanba. Inkiri mayno inuu jiri karo ama uu jiroba qoraallo qarsoodi ah oo ku saabsan qorshaha kama-dambaysta ah ee ururku leeyahay; kaasoo ku eg isticmaalka guddiyada sare, kolba meeshii amaba meelihii ay ku kala sugar yihiin.

- III -

Ruuxu ha degganaado ama booqasho ha ku marayee, hadduuba beryahan Gedo tago wuxuu dareemayaan baahi indheergaradnimo oo ku dhiirriaysa wuxuun inuu ka ogaado ururka Al-Itixaad oo ah ifafaale ku cusub goobta siyaasadeed ee Soomaaliya guud ahaan, gaar ahaanna gobolkaan aynu hadalkiisa hayno. Sow gar ma aha inaynu kolka derisno, haddii uu yahay urur magac diineed xambaarsan, asii aan qarinayn inuu yahay mid siyaasi ah? Urur ku hawilan inuu dalka soomaalida ku dhex-faafiyo fikir-diineed ku cusub oo si ulakac ah loogu beddalaayo hab-dhaqankii diinta islaamka ee ay culimmadii soomaalidu bulshadeenna dhexdeeda ka soo hirgelinaysey 12kii qarni ee ugu dambeyey? Sow ma habboona inaynu derisno hadduu yahay urur hubaysan oo ciidammediisa leh, rabana inuu dalka oo dhan gaanta ku dhiso, isla markaasna aon aamminsanayn tiirkii ugu weyn diimoqraadiyadda oo ah maabda'a doorashada hoggaammada "bulshooyinka? Sow gar ma aha inaynu xog-ogaal u noqonno haddii uu ku guuleystey inuu si buuxda u qabsado, una naamulo magaalo ka mid ah kuwa koonfurta Soomaaliya ugu magaca dheer, uguna faca weyn degaammada

reer-beledka ah ee dhawrka qarni ka hor ka asaasmay webiga Jubba jiinkiisa? Haddii **ay** Luuq-Ganaane ka taliyaan, xoogna ku haystaan, sow waajib inaguma aha inaynu sababta ogaanno, isla markaasna aynu malayno tallaaboooyinka xiga ee ay gobolka ka damacsan yihiini kuwa ay noqon karaan ?

Intaasiba kolkii ay gar iyo dawba iigu muuqdeen ayaan go'aansaday inaan, adiga akhristaha ah, ku nasiyo oo aan anigu hawsha badankeeda, dhabarka u rito...waxaan goostay, anigoo ka fogaanaya laablakac iyo eexba, inaan ku ogeysiyo qayb ka mid ah wixii aan ogasday, adigoo ka bedbaadey sodcaalladii hawkarka badnaa iyo canaabtii ay baaristaasi i marisay. Kolka horeso, aan kaa **kaxeyyo** Beledxaawo oo intaan Doolow ku mariyo ku geeyo Luuq-Ganaane, halkaas iyo webiga jiinkiisana aan kaaga soo tebiyo wixii xog ah oo mudan inaan kuu soo tebiyo.

Waa i kaas aniga oo jeeniqaarsan abkaddaydii yarayd ee haragga ka samaysnayd, una boqoolsan waddada la dhigo baabuurta ay dadweynuhu Luuq u raacaan. Baabuur yar oo ah farsamadu Jabbaanka, nooca Toyota Pick-up ayaa u horreeya. Waxaa iga **horyimid** kaarigii oo ii sheegay inay shirka meeli ka bannaan tahay...waxaan bixiyey 20.000/= oo shilin, anigoo ku faraxsan inaan shirka meel ka helay...iyo inaan ka nabad-geli doono habaaska xad-dhaafka **ah** ee dadka dusha saaran indhaha ka ridi doona! Socotada intooda badani way ku qasban yihiin inay dusha kiraystaan, shirkana ma haweysan karaan, maxaa yeelay bixinta kirada intaas le'egi waa astaen ladnaansho oo aan beledka ka jirin !

In kastoo shirka gaariga loogu talo-galay wadaha iyo ruux rakaab ah oo qura, haddana waxaan kula kulmay gabar xijaaban oo hortay laga kireeyey, kursigii aan keligey fariisan lahaana ku sii fadhida! Taas oo kale markay arkaan, dadweynuhu ma yaabaan, waana wax la isaga bartay, gaar ahaan afartii sano ee ina dhaaftay, ruux walibana uu isagu **dawladda** isu ahaa. Baabuurta Soomaaliya maanta ku dhex-socotaa tirsi(taargo) ma leh, waraaqo lahaansho ma leh, qaarkood nal ma leh, mana jiraan wax kuu muujinaya wadeyaashu inay, haba yaraatee, wax tababbar ah waana soo qaateen! Wax yar mooyee, intooda badani waa bililiyo-ku-hel...**waama** baabuurtii laga boobay qarankii soomaaliyeed ee burburay; hay'adihii ciidannada iyo kuwii rayadka ahaa dirkaba. Baabuur waliba 'il dhaqaale'

ayuu u yahay reer ama reero idil oo noloshooda ka suga. Wade waliba wuxuu, sidaas awgeed, isku dayaa inuu gaarigiisa ka majuujiyo dheefta ugu badan ee , mar alla markii uu safroba, uu ka majuujin karo. Masruufka reerka ama reeraha ka sokow, wade walba waxaa laga doonayaa inuu gaariga ka soo saaro kharashka shidaalka iyo kolba biraha ka xumaada beddalkaoda; kuwaasoo, haddii la heloba, aad qaali u ah. Sidee baa, kolka, loo hurayaa in rakaabka ugu badan ~~iyo~~ xamilka ugu culus gaariga gurada loo saaro, iyada oo aan dan laga gelin awoodda wax-qaadkiisa iyo xeerarka waddooyinka ee ay fog tahay kolka ay wadeyaasha soomaalidu dib u xusuusan doonaan!

Si kastaba ha ahaatee, kowdii iyo barkii duhurnimo ayaan ku fariistay kursigii inanta iyo aniga nalaga wada kireeyey. Waxay isku dayday inay iga yar durugto, ha yeeshii wax qummani uma suuroobin. Meel ay u durugto oo bannaan ayaanba jirin ! Wuxuu ahaa kursi aad u kooban oo i xusuusiyey maahmaahdii ahayd, 'harag sagaaro iiga kac mooyee, iiga durug ma leh'. ciriiri badanaa, baabuurkuse gaabiyye! In yar kolkuu socdaba intuu kulu-laado ayaa la joojinayaa oo haanta iyo habka qaboojinta biyo lagu shubaya. Waddada hareeraheeda, dhulku waa agan. Gugii dhowaa iyo dayrtii ka horreysey midna ma helin. Waa geedgaab gallalan oo ay qorrakdu dubatay iyo habaas kulul oo shaaggii la rogaba baabuurka iyo inta saaraha wada qarinaya. Hadba hortaada ayaad, si kedis ah, ugu arkaysaa leexo isgalluubtay oo aad ul mooddo, cirkana isku shareeraysa... waa astaan ka mid ah astaa-maha lama-degaannada oo ku tusinaysa baahida biyaha iyo kaymaha ee qaybo badan oo dhulkeenna ka mid ah la liitaan .

Dhabbuuhu waa camuud ruubad ah iyo dhagax kolna uu shaaggii tafaayo, kolna uu ka soo hoobanaayo, asii laami siman loo qaadan karo, markii loo eego waddooyinka kale ee isku xira lixda degmo ee uu gobolka Gedo ka kooban yahay. Dadka badankiisu waddada xumaanteeda kama sheegtaan, maxaa yeelay meelo gobolkooda ka baxsan uma sodcaalaan, sidaas darteedna, wax dhaama oo ay garab-dhigaani uma jiraan !! Waduhu waa qayilayaa, waxaana u shidan cajalad si xun u duuban oo uu ka dhegeysanaayo qaar ka mid ah heesihii jacaylka ee Khadra Daahir. Dhilashada qaadka iyo wadista gaariga markuu ku dari waayey socodsinta cajaladaha ayuu gabadhii oo xigtey ka codsaday inay iyadu hawshaas dambe ku qaybto. Si fiican bay uga soo dhalaashay, ilaa uu madaxii igii yar xanuunay! Anigoo u bartay ciriirigii aas ilaa Beledxaawo ku soo jirey ayay arrin cusubi soo korodhay. Si kedis ah ayaa baabuurkii loo joojiyey, ta dib markii ay rakaabkii dusha

...8...

saarraa qaarkood ay sidaas weydiisteen. Show nin baa xanuunsaday. Show wuxuu ka baqay, hadduu dusha sii saarrado, inuu mantago oo uu ka sii daro. Wuxuu goostay inuu qoladayada shirkii ku soo biiro!! Wadaha ayuu adeer u ahaaye, go'aankiisii waa u fulay! Isaga oo qaadkiisii midigta ku sita ayuu shirkii ka soo koray dhinaca wadaha, lana qaybseday kursigii isteersada! Wadihii gabadhii ayuu ku soo janjeersaday, gabadhiina aniga ayay igu soo dhacday, aniguna daaqaddii baan ku malaas-may!! Ninkii soo kordhay iyo wadihii toonihi'raalli ahaada'gabadhii iyo aniga nama oran. Waxaannu noqonnay sidii kalluun la ridqay oo qasacad yar inta lagu shubay lagu laxaammaday!

Laba saacadood ka dibba, waa Doolow oo ku taal daanta bari ee Webi Daawo, soohdin-biyoodna la leh soomaalida galbeed ee raacsan Itoobiya. Waa magaalo magac dheer oo da' weyn, asii aan wax kale u dheerayn. Dhanka aan kaga nimid markaad ka soo gashaba, wasaa midigta kaa qabanaya dhismeyaal dawladeed oo, burburka dhowaan soo gaarey aawadiis, aad moodeyso inay boqol-jir yihiin, in kastoo aanay, da' ahaan, so sano wax qumman ka weyneyn. Magaalooyinka gobolku siday u badan yihiin, ganacsiga Doolow ka socdaana waa shaaha iyo caanaha buushashka lagu gado. Dhirta waaweyn ee webiga jiinkiisa ku sariiran ayaa iyagana hoostooda wax lagu kala iibsadaa. Malahayga, waxa ugu wanaagsan ee ay soomaalidu webi-yaasheeda ka heshaa waa dhirta haraca ah ee ka ag-baxda, ayna kulaylka qorraxda kaga gabbato. Inay ku oon-baxaan iyo inay xoolaha **ka** waraab-sadaan mooyee, soomaalida weli way u dhimman tahay inay barato siyaabaha kale ee lagaga faa'idaysan karo biyaha webiyaasha.

Aniga oo meel buush ah hor-fadhiya oo karuur geel ku fiiqsanaya, kuna maqan aayaha soomaalidu waka uu ku dambayn doono ayaan ku baraa-rugay guuxii matoorka baabuurka oo u darban inuu dhaqaaqo. Halkii aannu u soconnay iyo Luuq ayaannu u carrawnay, annaga oo adeegsanayna waddo tii galabta ka duwan, asii aan ka raaxo badnayn. Waa waddo dhisan oo toosan, ayna ka muuqato inay faro Aadane beri hore taabteen. Sannadkii 1964kii ayaa waxaa dhisay maamulkii Faashiga ah ee Talyaaniga, xilli-gaasna ka talinaayey Soomaaliyada koonfureed, waxayna qayb ka ahayd dedaalkii dagaal iyo ol'olihi askareed ee ay xukuumaddii Mussolini ku qabsanaysey dalka Itoobiya. In kastoo dhismahaas laga joogo 60 sano oo gaw ah, haddana markaad aragto kaabadaha badan ee biyo-mareennada

ka dul-dhisan,welina aan jajabin iyo laamiga meelaha qaarkood ilaa hadda saaran ayaad ka yaabaysaa'raadkaas ilbaxnimadu' siduu ugu cimriyey bartamaha bedownimada!!

Waxaan gurguurannaba,siddeeddii fiidnimo iyo xoogaa markay ahayd oo aannu,malaha,magaaladii Luuq ku dhownahay ayaa qoladayadii shirka fadhiday wax iska beddaleen,gaar ahaan wadihii iyo adeerkis oo, mindhaa,xanuunkii hayey daayey kolkii uu dhab u marqaamay!Labadiiba qaadkii afka ugu jirey ayay iska tufaan,kii noolaana waa qarsadeen... sigaarkii ay cabbayeen ayay iska baqtiiyeen,kii baakadyada ugu jireyna waxay gashadeen kursiga hoostiisa,ugu dambaystiina heesihii bay iska damiyeen.Luuq oo aan intaasba laga oggolayn,qofkii lagu helana lagu ciqaabo,ayaa isha baalkeeda ah."Waa magaalo la haysto...waa meel gacangashay.." waxaa yiri wadihii oo,ay hubaal ahayd,inuu ka xumaaday inuu qaadka tufo oo,uu sidaas ku marqaan-jabo!Intii aanan haaraankiisii ka faalloon ayaan soo joogsannay kaabaddii weyneyd ee webiga labadiisa jiin iyo magaalada isku xirasey.Labada dhinacba waxaa ka fadhiya oo qoriga AK-47 ku ilaalinaya dhallinyarada ka tirsan Al-itixaad;kuwaas oo qaar ka mid ah gaarigayagii la soo saaray,si ay u hubiyaan in aannaan ka leexan rugtii hore ee B ooliska Degmada oo qasab laga dhigay ruux kasta oo socoto ahi maro,ka hor inta aan gelidda magaalada loo oggolaan !Dunidu waa gudcur maararruugle,waxaana xerada dhexdeeda wax looga ifsanayaa dhawr toosh oo loo kala amaanayo baanjinta abxadihii tirada badnaa ee dadkayagii sodcaalka ahay ay siteen.Waxaa naloo sheegay qof waliba inuu abxaddiisa furo,una diyaariyo in la baaro."Maxaa laga baarayaa?" ayaan weydiiyey inankii aniga baaristayda loo qaybiyey.Sidii isaga oo aad mooddo inuu ka jawaabayo arrin wax badan la haybiyey oo uu jawaabteeda qaybsan yahay ayuu yiri,"Qaad iyo sigaar!"

-IV-

Meel hore oo qoraalkan ka mid ah sidii aan ku soo xusnay,magaalada Luuq oo Gobolka Gedo ka tirsan waxaa haysta oo si buuxda uga talisa laan ka mid ah Ururka Al-itixaad laamihiisa Soomaaliya iyo dibedahaba ka jira.Markii ugu horreysey ee ay gacantooda gashay waxay ahayd bishii Mey sannadkii 1992kii,kolkii ciidanka SNFta¹ iyo kooxo iyaga ka tirsani,ay si aan kutalaggal ahayn,isaga kaashadeen sidii ciidankii USCda² ee Gedo qabsaday magaaladaas looga saari lahaa.Muddadaas ku dhow saddexda sano ee ay Al-itixaad ku hoos-noolayd,Luuq waxay ka

so' nayd gobolka, ay maamul ahaan ka tirsan tahay, intiisa kale. Waxay ka 'madaxbannaanayd' faroggelinta shisheeyaha, faroggelinta dadweynaha dhexdeeda ku dhaqan qudhisa **iyo** faroggelinta madakda SNFta ee iyaga keliya ay soomaalida iyo dunida kaleba u aqoonsan **tahay** inay gobolka iyo lixdiisa degmoba ka taliyaan! Marka aad inta tagto u fiirsato sida loogu nool yahay, markaad u dhabbegasho xiriirkha maamuleyaasha iyo dadweynaha u dhexeeyaa iyo markaad toyato midka u dhexeeyaa maamuleyaash, iyo dadyowga dibed le magaalado deggan ayaa waxaa kugu soo dhacaya magaalooyinkii mid waliba keligeed dawladda isu' ahaan jirtey 'city-states' ee dunidii hore laga yihiin; kuwaas oo kolkuu aasku dumo albaabada loo xiri jirey ee wixii aan gudahooda ku jirin col u arki jirey, shiishkana ku hayn jirey! Ruuxii milicsada goobta ay ku taallo ee ay dadkii hore ka askumeen, sida uu webigu ugu hareeraysan yahay, sida ay u leedahay surin, sooggelid iyo kabbixidba, keligiis loogu adeegsan karo iyo sida ay maamuleyaashii Talyaanigu, bilawgii qarniga, dusmada derbiyada xoogga badan leh ugu sameeyeen; intaasba ruuxii dhab ugu fiirsadaa wuxuu gar u leeyahay inta uu yaabo inuu isweydiyo, '...tolow, muuqaalka iyo maamulka iswaafaqay, ma kutaloggal Eebbaa?'

Inta aanan u daaddegin qorshaha siyaasadeed ee muddada fog ah, ururka Al-itixaadna uu ka damacsan yahay Soomaaliya iyo guud ahaan bulshooyinka muslinka ah ee Geeska Afrika, waxaa ilaa habboon inaan, si koban, wax uga iftiimiyo, caqiido ahaan, halka uu ururkaasi ku arooro, nooc **a** fikriga islaamiga ah ee uu fidinaayo iyo culimmada waaweyn ee soomaalidu sababaha ay ku diiddan yihiin. In kastoo, sidaan meel hore ku soo iri, dhallinyarada ururka taabacsan ee aan Gedo kula kulmay intooda badani aanay war u haynin waddada la qaadsiinayo, haddana taariikhda fikriga islaamka qofkii wax uga bilaaban yihiini wuu garan karaa, weliba si fudud, waxa la fidinayaas waka ay yihiin. Luuq iyo Beledxaawo markaad dhex-qaaddo ee aad milics **ato** kutubta yaryar ee ay dhallinyaradaasi **sidato** ayaad durbadiiba ogaaneysaa sida degdegga ah waxa dadka loo barayaa inuu yahay fikriga Wahaabiga ah ee diinta Islaamka xilliyadii dambe ku soo kordhay. Waxaa fikrigaas magaciisa lagu laray ninkii soo ifbixiyey oo la oran jirey Sheekh Maxamed Cabdulwahaab oo 300 oo sano ka hor ku dhashay Gobolka Najd oo ka tirsan dalka haatan loo yaqaan Boqortooyada Sacuudiga⁴. Markuu soo baxayba, wuxuu ninkaasi ku dooday dhammaan muslimiintii uu isagu xilligess soo gaarey inay baadinnimo

ku jireen, isaguna uu u guntaday sidii uu ugu yeeri lahaa tawxiidka dhabta ah, ugana samatabixin lahaa 'shirkiga' oo ah awoodda Eebbe oo cid kale wax laga siiyo.

Waxaa ka dhaadhacday waxyaabihii uu, diin ahaan, rumaysnaa inay sax ahaayeen meel walba oo jasiiradda carbeed ah inuu si degdeg ah ku gaarsiiyo. Wuxuu goostay haddii uu tashigaasi si nabadeed ku meelmari waayo inuu xoog adeegsado. Magaalada Ad-dirciya oo uu masaajidkeeda waa-yeel ka ahaa ayuu ka bilaab, y inuu ka faafiyo wixii uu aamminsanaa, ciddii aan ku raacinna wuxuu, si fudud, ugu sheegay gaalnimo! Sida laga garan karo taariikh-nololeedkiisa, ruux keliya oo caqiidadiisa taageera ayuu ka waayey qoyskooda oo ahaa barashada diinta qoys caan ku ahaa, gaar ahaan aabbihiis iyo walaalkiis Suleymaan Ibn Cabdulwahaab. Haddiise aan iska deyno erayada kulkulul ee ay weriyeyaashu sheegeen 'aabbe Cabdulwahaab' inuu inankiisa Maxamad ah ku tilmaamay, kuna cambaareeyey, waxay nala tahay inaan wax ba ~~ku~~ jabnayn erayo kuwa duqa ka fudud iyo sheeko dhex-martay labada walaalaha ah:waa Suleymaan iyo Maxamade. Sheekh Suleymaan oo ka welwelsan sida uu walaalkiis ugu dheggan yahay caqiidadiisa cusub ee uu diyaarka ugu yahay inuu, daraaddeed, dad u laayo ayaa maalin maalmaha ka mid ah weydiiyey oo ku yiri: Maxamedow, tiirarka (arkaanta) Islaamku waa immisa? Wuxuu ku jawaabey waa shan. Kolkaas buu Suleymaan yiri: Waa runtaa, adigaase lix ka dhigay, tiirkha lixaad ee aad ku dartayna wuxuu yahay; qofkii aan adiga ku raacini inuusan muslin ahayn!

Toddoba sano kolkuu aragtidiisa faafinaayey ayaa waxaa la soo gaarey sannadkii Hijriga ee ahaa 1150, sannadkaas oo ahaa kii uu M. Cabdulwahaab aad uga soo shaac-baxay Gobolka Najd iyo miyigiisa. Waxaa raacay Amiirkii magaalada Ad-dirciya Maxamed Ibn Sacuud inuu dacwadaas cusub ugu adeeg-to ballaarinta Boqortooyadiisi markaas ka hor sida weyn u koobnayd. Duullaammo aan kalaggo' lahayn ayuu ku qaaday qabaa'ilkii carbeed ee ka baxsanaa taliskii Ad-dirciya, waxaana raacay dad aan yarayn oo ka baqay ciidammadiisa amaba bedow ahaa oo u xishay xoolihii ay dagaallada ka helayeen ee uu Sheekh Maxamed ugu sheegay inay la xeer yihiin kuwa jahaadka gaalada lagu taabo ee ay muslimiintu qaybsadaan!!! Dhul aad u ballaaran ayay muddo gaaban ku qabsadeen, waxaase ku daatay dhiig badan oo, malaha, inuu daataa aanay diinta Islaamka wax ugu fillayn. Sannadkii Hijriga ee 1217kii markii ay magaalada Daa'if qabsadeen

ninkii ka taariikhheeyey wuxuu yiri,"Waxay laayeen saqir iyo kabiir, madax iyo manjo...Carruurta dhabta hooyadood ayay ku gawracayeen,xoo-laha way dhacayeen,dumarkana way qafaalanayeen,wakayna ku kacayeen waxyaabo aen la soo koobi karin.." Duullaammadaas kolkii uu ka sheekhey ayuu ku soo gebaggabeyey,"..Waxay ahaayeen belaayo uu Eebbe ku jirrabay addoomadiisa iyo fitnooyinka Islaamka dhakdiisa ka soo daahiray kuwa ugu waaweyn middood!"⁵

Maxay,haddaba,ahayd caqiidadii uu faafinayey ee ay muslimiinta aen yarayni dareaddeed u lumeeni? Aqoonyahannada Islaamka intooda badani arrimaha ay isku raacsan yihiin,asii uu M.Cabdulwahaab diiday waxaa ka mid ah:Tawasulka oo ah mar'ta la ducaysanayo in Rabbi lagu baryo magacyada iyo fadliga addoomaha wanwanaagsan ee la rumaysan yahay inay agtiisa maamuuska ku leeyihiin.Sidoo kale,wuxuu diiday booqashada qabriga Rasuulka Islaamka (NNK), wuxuna mashiqsaday qoyskiisu (Ahl Al-beyt) inay wax dheer yihiin,kana mudan yihiin muslimiinta intooda kale.Culimada Islaamka intooda badani arrimihii ay qarniyada rumaysnaayeen,welina ay rumaysan yihiin,isaguse uu sheegay inaysan bannaanayn waxaa ka mid ah **In** Nebiga la weydiisto qiyaamaha inuu Eebbe jeerdhaaf iyo naxariis uunka uga durraanto,taasoo ah arrinta 'Shafaacada' loo yaqaan.Wuxuu,haddana, is-hortaagey oo meelihii uu qabsaday oo idil ka joojiyey dhaqammo-diineed muddo dheer soo taxnaa,sida Rasuulka (NNK) oo aadaanka ka dib lagu salliyø iyo ducaysiga salaadaha dabadooda;qofqof ha ahaato amaba kooxda wada tukatay ha ahaatee.Wuxuu kaluu ku baaqay inaysan bannaanayn **12ka** bisha Mawliid⁶ muslimiintu intay kulmaan inay Rasuulka weyneeyaan,dhalashadiisiinaz ku farxaan,isna faraan raacista sunnihii uu sadanaha uga tegey.Waa arrinta ay soomaalidu Kuska Nebiga u taqaan ee dunida Islaamka oo idil dhaqanka u ah,marka laga reebo meelaha yar ee ay Wahaabiyada ka taliso.Guud ahaan,isagoo ku doodaaya inuu la dagaallamayo 'shirkiga qarsoon' oo laga yaabo inay muslimiintu ku dhacaan ayuu ku gacan-sayray wax alla wixii dheeraad ah (fadli),maamuus ah amaba weyneyn ah oo uu Rasuulku (NNK) dadka intiisa kale kaga soocnaan karo!Sida ay Wahaabiyadu qabto, ammaanta Nebigu waa xaaraam,waxayna diidaan maansada arrintaas ku saabsan amase siiradiisa lagu soo qaado,sida labada qasiido ee caalamka muslinka ah caanka ka ah ee la kala yiraahdo:Al-burdah iyo Al-hamziyah ee uu tiriyey Al-buusiiri oo Masri ahaa.Waxay ku sheegaan 'hees' heesaha kale aen ka duwanayn!!

Dhinaca laqbaha Qur'aanka kariimka ah (Tafsiirka), Wahaabiyadu wæxa ay ku dhiirratay soohdimo ay culimmadii hore ka maagi jireen .Waxay ka tallawday,jebisayna xeer awel hore la degsaday;dulûcdiisuna ahayd in laga gaabsado arrimaha sifooyinka Eebbe ku saabsan ee muranka geli kara.Iyadoo ay dunida Islaamku wada qabto Rabbi inuu goob kastæ ku sugaran yahay,cirka,dhulka iyo inta u dhexaysana uu 'ogaal' ku koobay ayuu Sheekh M.Cabdulwahaab kor ugu dheeraystay 'daato ahaan' inuu Eebbe ku sugaran yahay toddobada cir iyo carshiga meel ka sarraysa.Waxa uu arrintaas u cuskaday dhawr aayadood oo ay ka mid tahay aayadda 5d ee ka tirsan suuradda 20d ee Qur'aanka kariimka ah,taasoo oranaysa; "Eebbe carshiga dushiisa ayuu ku ekaaday" Culimmadii isaga ka horreysey ee waaweynaa,iyagoo ka baqaya Rabbi iyo waxyaabaha uu abuuray in siyyaan tilmaamo isu eg,maankana ku haya aayadaha sida caddaanka ah u sheegaaya wax la mid ahi inaanay jirin⁷, waxay ekaanshaha kaga gaabsadeen inuu yahay 'ekaansho isaga u cuntama'.Waxyaqanka diintu waxay Wahaabiyada iyo kuwa raacsan ku inay daatada Ilaahiga ah ka yeelen 'oogo u baahan meel go'an oo ay ku sugnaato,meelaha kalena uga duwan ',taasoo-kor ahaa amarkiisuye-uu si walba u mudan yahay in laga hufo.

Waxyaqanka hore ee Islaamku waxay kaloo ka hækadeen inay Eebbe u sugaan xubno ay ka mid yihiin weji iyo gacmo oo uu Qur'aanku meelo dhawr ah magaciisa weyn ku laray;wejiga Eebbe iyo gacanta Eebbe⁸.Halka ay badi aqoonyahannadu wejiga 'daatadiisa' ugu laqbeeyaan,gacmahana, iyaga oo aftahammada carbeed isha ku haya,ugu fasiraan awooddiisa, Wahaabiyadu sidaas ma yeesho,waxayna Eebbe u sugaan 'weji' iyo 'gacmo', sidii ay awel horeba ugu sugeen oogo meel go'an ku xasilloon!

Dhinaca Fiqhiga,Wahaabiyadu waxay u janjeertaa Imaam Axmed (dhintay AD855) oo ka mid ahaa raggii dejiyey mad-habaha afarta ah ee ayæ muslimintu ku kala dhaqmaæn midda uu ku magacaaban yahay ee Xanbaliyada loo yaqaan.'waxay u janjeertaa' markaannu leennahay wakaannu u jeednaa akhristaha inaan dareensiinno inuu jirey xilli uu M.Cabdulwahaab ku baaqay in afarta Imaam iyo mad-habahoodaba laga boodo,ruux walibana inta ka maarmo uu kitaabka Qur'aanka ah iyo Sunnada si toos ah u abbaaro,masalædii uu doonana sidaas ugala soo baxo.Qoreyaashii xilli-gaas noolaa siday weriyeen,arrintaas kolkii lagu qoonsaday ee ay u meelmari weydey ayuu ka noqday,wuxuuse u bayray inuu ceebeeyo culimada kale ee afarta dugsiyadooda ka kala tirsanayd,mad-habahoodana kutubta dheeraadka ah ka dejin jirtey.Si gaar ah wuxuu u weerari jirey culimma-

dii mad-habta Xanbaliyada oo qaarkood ay faafiyeen qoraallo ay isaga kaga soor horjeedeen, ayna ku qeexseen isaga iyo kuwa raacsani in aanay Imaam Axmed Ibn Xanbal ku abtirsan karin ?

Soomaalidu, sidii ay boqollaal sano soo ahayd, welina ay tahay waa ummad wada muslin ah oo caqido ahaan Ashcariya ah¹⁰, mad-hab ahaanna ku dhæqata mad-habta Al-Imaam Ash-shaafici (dhintay AD 820) oo sida Imaam Axmed ka mid ahaa afartii aqoonyahan ee ilaa maanta muslimiinta oo idili, meel ay joogaanba, ay mid ahaan taabacaan, kolka ay joogto arri-maha ku saabsan shareecada Islaamka ee sida fudud looga baran karo dhaqan-diineedka ku aaddan xiriirkha aadanaha dhexdiisa ah iyo midka la rabo inuu qofka iyo Eebbe u dhexeeyo (Al-mucaas malaat wal-cibaadaat). Raggaas oo isku darsaday aqoon ballaaran iyo alle-ka-cabsi xilligoodii markhaati looga wada ahaa waxay dusha u riteen xilka ah dadweynaha mus-linka ah inay si fudud u soo hordhigaan qoraallo iyo fikrado tusinaya habdhagan diintooda waafaqsan, mar haddii aanay suuraggal ahayn qof waliba Qur'aanka iyo Sunnaha Nebiga (NNK) inuu iskiis ugala soo dhex-baxo xalka kolba arrintii soo foodsaarta ee uu, diin ahaan, ugu baahdo hab sugar oo uu ku furdaamiyo.

Dhaqan-islaameedka ilaa haastan spo-taxmaa wuxuu ahaa in afartooda **ha**, si siman, loo qaddariyo oo qofkii muslin ah oo midkood raacsani uu aragtida saddexda kalena maamuuso. Waxa kale oo dhaqan-diineed wanaagsan ay culimmadu ku sheegtaa ruuxii mad-habahaas afarta ah middood bartaa inuu iyada ku ekaado xagga ku-dhaqanka ee aqnu kolba tu kale u boodin ama aanay, sida dadweynaha caadiga ah u sinnaan¹¹. Sidaas oo ay tahay, haddana ruuxa muslinka ah waxaa loo oggol yahay mad-hab uu muudo taabacsan oo afarta ka mid ah inta uu ka xiriir-furto inuu xerta tu kale ku biiro, isagao-malahaa- si uun ugu qancay aragtida Sheekh-hebel inay tubta xaga uga dhowdahay aragtida saddexda kale. Ha yeeshi, qof, koox iyo dawlad muslin ah toonihi xaq uma laha qof amase koox kale oo muslin ah inay mad-hab gaar ah, si kutaloggal ah, oo aan xeeli ka marnayn ugu hagto, iyada oo la muujinaayo mad-habtaas oo keliyahi inay tahay midda diinta Islaamka waafaqsan.

Culimmo aan yarayn oo aan Gobolka Gedo kula kulmay siday dareensan yihiin, Luuq iyo Beledkaawo **ee** uu Itixaadku joogo wakaa labadii sano ee ugu dambaysey ka socdey ol'ole aen kalaggo' lshayn oo soomaalida

halkaas ku dhaqan looga tirtiraayo Fiq-higa Shaaficiyada iyo Caqiidada Ashcariyada, halkoodiina loogu beddalaayo Fiq-higa Xanbaliyada iyo caqiidada Wahaabiyada. Waxaa kolba goobtii la isugu yimaado la isku weydiyaa ol'olaha xaddigaas leh baahida keentay makay tahay? Maxaase sabab u noqon kara dedaalka shakigu ku saynsaaban yahay ee dulucdiisu tahay in dalka Soomaalida lagala diriro Caqiidada Ashcariyada oo in ku dhow 100% muslimiinta sunniga ah ay taabacsan yihiin? Makay tahay danta dar-allada ah oo ku jiri kartaa faafinta caqiidada Wahaabiyada oo, in kastoo muddo laba qarni iyo bar ka badan fidinteeda lagu hawllanaa, haddana jasiiradda carbeed dhinacna u dhaafi weydey, isla markaasna aan dalkeenna sumcad fiican ku lahayn?¹² Su'aalahaas ayay isweydiyaan culimmada gobolka qaarkooda aan Itixaadka ka tirsanayn, inta badanna jawaabaha laga bixiyaa ma noqdaan kuwo s̄abab diineed la cuskiyo. Inta laga warhayo, ilaha dhaqaale ee uu ururku wax ka helo waxaa ugu muuqaal d̄eer dad ka tirsan Boqortooyada Sacuudiga oo kolkii muddo la joogaba lagu dhex-arko Luuq iyo Beledxaawo. Dadkaas oo la rumaysan yahay inay yihiin ganacsato iskeed u shaqaysata amaba ururro caalami ah ku jiraa waxay bixiyaan qayb ka mid ah sakada xoolahooda oo caddaan amaba cunto ah. Sidoo kale, waxaa bil walba isla dadkaas laga sugaa mushaarka macalliminta w̄x ka dhigta dhawrka dugsi ee ururku maamulo, labadaas magaalana ku kala yaal. Deeqdaas cuntada, caddaanka iyo dharkaba isugu jirta, in kasta oo sida la ii sheegay, aanay joogto ahayn, haddana waa waxa ugu weyn ee ururka jiritaankiisaba lagu macnayn karo. Isla deeqdaas waxaa lagu daboolaa kharashka dhaqdhaqaaqa madaxda sare iyo midka ciidanka joogtada ah ee xeryaha ururka ku sugaran amaba ilaalo ahaanta loo dhigo waddooyinka labada magaalo soo gala¹³

Sababahaas dhaqaale eo aan la tarixin ayaa la isku raacsan yahay inay ugu wacan yihiin caqido-rogga iyo mad-hab-beddalka qorshaysan ee Gedo iyo Soomaaliyada kaleba ka socda. Haddii si kale loo dhigo, si ay urur ahaan u sii jiraan, qorshahooda muddada fog ahna ku gaaraan, waxay madaxda ururku ku qasban yihiin ilo dhaqaale inay yeeshaan, taasoo markii loo eego habdhaqanka dunida maanta ka jira aan si sahlan iyo cashuur la'aan lagu xaqijin karin! Markan oo kale, cashuurta ugu dhibta badan ee uu qofku bixin karaa wakay tahay, isagoo aan, diin ahaan, naftiisa ugu qancin, inuu beddalo caqidadii uu afartanka sano iyo dheeraadka uu ku soo ahaa Sheekh-hebel!!

Iyadoo qayb ka ah cashuurtaas bixinteeda aya labadaas magaalo, gaar ahaan Luuq, waraa maanta lagaga diimaa lutubtii da'ka Soomaalida qarniyasha caanka ka ahayd ee Fiq-higa Shaaficiyada laga baran jirey, sida Safiinat As-salaah, Al-minhaaj, Al-muqni Al-muxtaaj iyo dhammaan kuwii Caqidada Ashcariyada ee sifooyinka Eebbe laga raccan jirey sida kii la oran jirey Caqidat Al-cawaam. Dhallinyarada la doonay in fikriga Wahaabiga ah lagu duro, waxaa halkii kutubta Shaaficiyada laga bari lahaa laga baraa kuwo yaryar oo ay qoreen qaar ka mid ah culimmada Wahaabiyada, weliba kuwooda ay Boqortooyada Sacuudigu rasmi ahaantya u aqoonsan tahay, sida Bin Baaz¹⁴. Waxaad kale oo ka yaabaysaa sida dadka looga simaayo amaba looga haqabtiraayo kutub laba ama saddex ah oo uu qoray M.Cabdulwahaab, kuna saabsan caqidada saxda ah, sidii ay isaga la ahayd! Waxaa iyaguna gacmaha dadka aad ugu jira kutub lagu soo ururiyey xadiiska Nebiga (NNK) qaarkood oo ay isku soo dubbarideen qaar ka mid ah warasadii M.Cabdulwahaab; qoyska ilaa maanta lagu magacaabo 'Reer-Sheekh' ama 'Aal Ash-Shaykh'¹⁵. Culuunta xadiiska iyo guud ahaan diinta islaamka rag ku xeeldheer oo aan Luuq iyo Beledxaawo kula kulmay waxa ay ii sheegeen xadiiska kutubtaas ku faafsani inuu yahay oo keliya inta aan caqidada Wahaabiyada ka hor-imaanayn!!!

Kutubtaas cusub iyo ragga qaybinaya waxay bulshada dhexdeeda iyo goobaha cibaadada ku soo kordhiyeen dhaqammo-diineed hor leh oo ay dad badani ku wareereen, gaar shaan dadweynaha muddada dheer intii u soo ahayd culimmada iyo weliba caamadii ay iyagu indhaha u ahaayeen! Mad-habta Xanbaliyada oo aan soomaalidu aqoon jirin ha laga soo guuriyo amaba fikriga Wahaabiyada si toos ah ha ugu abtirsadeene, waxaa mar qura soo shaacbaxay masaloojin dhawr ah oo dadweynihii kala geliyey khilaaf-diineed oo aan awel ka dhex-jirin. Masaloojinkaas oo u badan hannaanka tukashada iyo arrimo la xiriira waxaa ka mid ah:

- 1) weysada in la cusboonaysiyo haddii uu qofku hilib geel cuno;
- 2) in kabaha lagu tukan karo, haddii la doono;
- 3) inaan bisinka kor loogu dhawqin kolka suuradda Faatatixada la bilaabay ee lagu jiro salaadaha akhriskooda lagu dheeraysto ee saddexda ah (Maqribka, cishaha iyo subaxa);
- 4) Inaan lagu dhawqin niyaysiga gudashada salaadda, lana xusin salaaddu mudda ay tahay, nooca ay tahay iyo inta ragcadood oo ay tahay;¹⁶
- 5) in lala diriro, lana ceebeeyo qaadashada tusbaxa iyo werdiga tirsiga

...17...

go'an leh ee salaadaha ka dib la caadysto;
 6)inaysan diinta raad ku lahayn ducada wadajirka ah ee salaadaha ka
 dib uu imaamku hoggaamiyo.

Intaas ka sokow, hawlgalka maalin walba ah ee Al-itixaadka Gedo ruuxii u fiirsadaa wuxuu si caddaan ah u erki karca dag alka aen waanwaanta lahayn ee ay ku hayaan '**TASAWUFKA**' islaamiga ah, iyada oo ay denta weyni tahay dadweynaha iyo culimmadoodii hore in shaki la kala geliyo! Gudaha Beledxaawo iyo Luuq markaad joogto wataa dhegahaaga ku soo dhacaaya erayo lagu durayo 'tasawufka' oo aad badanaa ka maqlayso dad ~~aan~~ macna-ha eraygaba wax qumman ka aqoon oo leh, 'Sheekh-hebel waa iska suufi'; taasoo looga jeedo in lagu sharafjebiyo Sheekh laga yaabo inay bulshadu diinta Islaamka uga dambayso, asii ka warwareegay amaba toos u diiday inuu ururka Al-itixaad ku biiro. Wadaad ay arrintaasi la soo gudboonaa-tay oo Nayroobi iigu sheekheeyey ayaa yiri, "Dawladdii Maxamed Siyaad qofkii wax ku diida, si ay waxyeelladiisa marmarsiinyo ugu hesho, waxay ka faafin jirtey, 'waa kacaandiid', Al-itixaad qofkii ka leekdana waxaa loo helay, 'waa suufi!'. Sheekh kale oo aan isna Bel~~ed~~xaawo ku arkay, kana mid ah culimmada ^{wax}halkaas maamuuska ku lihi wuxuu iigu yiri, "Madaxda Al-itixaadku waxay ku taabacsan afka ugu tiraan inaan 'suufi' ahay, anigoo aan weligay raacin Dariiqooyinka 'Tasawufka' middoodna, in kasta oo aan dhab u qaddariyo iyaga iyo culimmadii dhidibbada u aasay ee u googgo'ay baafinta JACAYLKA EEBBE ee baraxa la'" .

Wuxuu Sheekhaasi¹⁷, isagoo aad ugu mahadsan, meel 'buush' ah hortiis, muuxaadaro laba saacadood socotey iga siiyey farqiga u dhekeeyaa tasawufka tawxiidka qofka muslinka ah kaabi kara amaba adkayn kara iyo midka waxyeellayn kara ee, gaar ahaan, dadka caamada ah marin-habaabin kara. Wuxuu, si aanan filayn oo aqooni ku dheehan tahay, iigaga sheekheeyey culimadii 'tasawufku' waxtarkii ay waqtigoodii Islaamka u lahaayeen, sidii ay faafinta diinta uga qaybqaateen iyo sidii ay guud ahaanba ummadda Islaamka rumaysan magaca dheer ugu soo jiideen. Wuxuu si wacan iigaga taariikheeyey tiirkii 'tasawufka islaamka' ee ay ka midka ahayeen: Raabica Al-Cadawiya (dhimatay AD 801) oo ahayd haweeney Reer-Basra ah, markii ugu horreyseyna soo ifbixisay fikradda ah Jacaylka Eebbe ee dan la'aaneed, Al-Junayd oo Reer-Baqdaad ahaa (dhintay AD 910), Dun-Nuun (dhintay AD 859), Abuu-Xasmid Al-Qazaali (dhintay AD 1111), Cabdulqaadir Al-Jiilaani (dhintay 1166) iyo weliba kuwii soomaalida ahaa, Sheekh Cabdurrahmaan Az-zeylici, Sheekh Uweys Bin Axmed (dhintay 1909) iyo

Sayid Maxamed Cabdille Xasan oo halgankiisii waddaniga ahaa ka sokow, madax ka ahaa Dariiqada Saalixiya ee ku magacaaban Sheekh Maxamed Saalax oo Reer-Maka ahaa.

Wuxuu Sheekhaasi muxaadaradiisii iigu soo gebaggabeeyey, "Waxaa la iga doonayaa inta aan 'wahaabi' noqdo oo Al-itixaad ku biiro in aan culimmada heerkaas ah iyo kuwa la midka ah ee muslimiinta ah ku sheego kuwo iimaankoodu dhaawacan yahay oo aan gaalada ka agab-sokayn!" Waxa uu raaciyey, "Qof ashahaadanaya, haddii aan gaal ku sheego, aakhilo Eebbe hortii, maxaan ku hadli?" Hadalkaas dambe ee Sheekhu wuxuu ka tarjumayaa dhaqan soo ~~taxmaa~~ oo ilaa maalintii ay soo ifbaxday ay Wahaabiyadu ka dhigatay caado, maantana si xoog leh, Luuq iyo Beledxaawo looga dareemi karo; dhaqankaas oo ah in, si fudud, qof muslin ah gaalnimo loogu kukumo! Taasi waxay badanaa dhacdaa kolka ay arkaan ruux si uun Rasuulka(NNK) u weyneynaya, maamuuska awliyadii dhimatay ku hadaaqaya, waalidkii dhalay xusaya oo inta mashaakiinta u looga ka codsanaya inay aabbihi amaba hoo-yadii Rabbi jeerdhaaf uga baryaan.

Bishii Agoosto ee sannadkan intii aan Beledxaawo joogey ayay soo gashay maalintii Xuska Nebiga ee 12kii bisha Mawliid, maalintaas iyo habeenkeeda oo ay dunida muslinka ahi maamuusto, soomaaliduna, miyi iyo magaalaba, ay caado soo-jireen ah u leedahay inay aad u weyneys. Waxa ay culimmadu maxfallada la isugu yimaado maalintaas ka jeediyaan khud-dao ku saabsan taariikhda iyo tilmaanta Shaksiga Rasuulka iyo dhibaa-tooyinkii isaga iyo asxaabtiisii ay fidinta Islaamka ka soo mareen. Laba maalmood ka hor intii aan maalintaas la gaarin ayaa waxaa si kafool kafool ah isaga horyimid culimmo ka tirsan Ahl As-Sunnah Wal-Jamaaca iyo qaar Wahaabiyada ah oo Al-itixaadka taabacsan. Dulucda dooddu ~~waxay~~ ku soo urursanayd: Nebiga(NNK) dhalashadiisa ma la xusi karaa oo waa wax bannaan, mise ma bannaana oo waa xaaraan? In kastoo markii ay dooddasi dhammaatay aanay labadii qolo midna tii kale qancin, haddana raggii soo dhegeystey qaar ka mid ahi siday ii soo tebiyeen waxaa cadcaddaa oo ay goobtii guuli ka raacday culimadii Ahl As-Sunnah wal-Jamaaca ee ay la ahayd Xuska Nebigu inuu yahay wax, caqimido ahaa, bannaan, in la isfaro oo weliba la isku guubaabiyana mudan. Dhacdadaas kolkii ay bil qurihi ka soo wareegtay, anigoo Nayroobi jooga, ayaa waxaa gacantayda ku soo dhacay wargeys magaciisu afcarbeed yahay oo la yiraahdo 'Al-Mustaql', hayeeshee afsoomaali kaga soo baka magaalada Toronto ee dalka Kanada.

wargeyskaas oo ama uu Al-itixaad leeyahay amaba taageera **waxaa**
dushiisa lagu daabacay su'aal far waaweyn ku qoran oo oranaysa:**Ma la**
xusi karaa Nebigeenna?Jawaabta aan meelna laga soo xigan ee uu qoruhu
 sida dhiirran ee degdegga ah noogu soo gudbiyey waa 'maya',maqaalka
 meelihiisa dhexda ah ama ugu dambeeyana kuma qornee,waxaannu ku arki
 karnaa sadarrada **2d** iyo **3d**!!Wukuu yiri,"...xuska mawliidka Nebigeennu..
 waa bidco aan diinta raad ku lahayn oo ku tusinaysa in la hayo jidka
 nasaarada iyo Yahuudda¹⁸!"

Wahaabiyada iyo inta raacsani kolka ay xuska Nebiga diidayaan waxa
 ay ku doodaan muslimiinta inay ka ilaalinayaan 'shirkiga',diiddan yihii-
 nna in loo barto in si joogto ah,Rasuulkaba ha ahaatee,loo weyneeyo cid
 aan Ilaah ahayn.Waxaa u fudud,laguna eedeyyaa inay wax walba 'shirki'
 ka dhex-arkaan,dabadeedna muslimiinta wixii aan iyaga ahayn,ay gaalo
 ku sheegaan,iyaga oo u daliishanaya aayadaha kufaartii Maka iyo kuwii
 la midka ahaa ku soo degey¹⁹.Dan kama yeeshaañ aakhiro-seegga ku sugan
 qof muslin ah oo gaal lagu sheego iyo weliba ssida uu tuhunkaas oo
 kale uu cududda ummadda u kala dhantaali karo.Culimmada Ahl As-Sunnah
 Wal-Jamaaca siday qabaan,ummadda muslinka ah ineeda badanina ku raacsan
 tahay waxaa lamahuraan ah in la kala sooco laba arrimood:Midda hore
 waxay tahay sida ay waajib u tahay in Nebi Maxamed(NNK) la weyneeyo oo
 dhammaan abuurta kale oo Eebbe laga sarraysiiyo.Tan labaadna waxay
 tahay in Rabbi kelinnimo loo qiro,lana rumeyyo-amarkiisu kor ahaaye-
 abuurtiisa oo idil inuu keli kaga yahay daatadiisa,siffooyinkiisa iyo
 fatalkiisa.Qof alla qofkii aammina wax uu Eebbe abuuray inay wax la
 wadaagaani waa gaaloobey,wuxuuna la mid noqonayaa gaaladii 'sanamyada'
 ilaañnimada u rumaysnayd ee caabudi jirtey.Dhinaca kale,qofkii Rasuulka
 (NNK)meekhaanka iyo derejada uu leeyahay hoos uga dhiga isna caasi buu
 ahaanayaa ama wuuba gaaloobayaa.Qofkiise Rasuulka weyneyniisa ku dhee-
 raada oo,isagoo aan siffooyinka Rabbi ku tilmaamin,si walba oo kale u
 maamuusaa xaqaa ayuu ku taagan yahay,wuxuuna iskummar ilaaliyey Rabbinni-
 madii iyo risaaladii labadaba²⁰.

Waxaa dalmad cad loo hayaa oo sunnaha ku xusan,asxaabtii sii horrey-
 sey ee Nebigana laga ogaahey inay bannaan tahay,welibana habboon tahay
 in la weyneeyo anbiyada,**awliyada** iyo dhammaan addoomaha wanwanaagsan,
 isla markaasna magacyadooda baryada Eebbe loo kaashan karo;iyadoo la

iska ilaaalinayo in loo nisbeeyo awood iyaga ku abuuran oo ay naftooda ama tu kale waxna ugu tari karaan, waxna ugu dhibi karaan. Culimmada Islaamka intooda badani (Jumhuur Al-Culamaa) waxay u kala bayri waayeen gofka muslinka ahi inuu baadinnimo ka fog yahay haddii aanu cid kale u sugin awoodaha Eebbe uu keligiis isa siiyey ee ay ka midka yihin: Saamaynta, abuurista, jirsiinta, ciribtiridda, waktaridda iyo waxdhibidda.

Waxaad mooddaa qaybtan ku saabsanayd caqiidada Wahaabiyada ee uu Al-itixaadku dalka soomaalida ku faafinayaas inay ka dheeraatay intii uu kutalaggalku ahaa, sidaas daraaddeed bay nala noqotay inaan ku soo ebinno xaqiicooyin dhawr ah oo gunaanad ku habboon:

- 1) Xaqiqada koowaadi wakay tahay: Wahaabiyadu, in kastoo muddo saddex qarni ku dhow la isku deyaayey in la fidiyo, inay gaari wejdey dhulkii ay ku dialatay meel wax badan ka durugsan. Waxaa la sheegay degmooyin ka mid ah Boqortooyada Sacuudiga inaanay weli gaarin, iyadoo weliba ah caqiidada Reer-Boqor ee sida rasmiga ah loo dhiirri-geliyo. Wuxaad taas barbar-dhigtaa sidii uu muddada gaaban ugu faafay fikriga Walaalaha Muslinka ah (Al-ikhwaan Al-muslimuun) oo 1928kii haddeer ahaa utu Sheekh Xasan Al-Bannaas dalka Masar ku asaasay, isagoo dar Ilaaah isugu xilqaamay dunida Islaamka inuu baraarujiyo, awoodda ay leedahay tuso, weerar-maskaxeedka lagu hayana uu uga digo; Muddadii gaabnayd ee uu Sheekhu noolaa (Dhintay 1947) ayay tirada Walaalaha Muslinka ahi malaayiin gaadhay, maanta do la joogana waxay laamo iyo taageerayaal firfircoona ku leeyihiin shanta qaaradood ee dunida iyo meel walba oo dad muslin ahi ku dhaqan yahay;
- 2) Xaqiqada labaadi wakay tahay, meelaha kooban ee ay Wahaabiyadu ilaa hadda gaadhay inay ku gaadhay oo keliya dagaal dhiig badani ku daatay iyo cabsiggelin;
- 3) Tan saddexaadi wakay tahay: Wahaabiyadu waa dhaqdhaqaqa qura ee Islaamka ku abtirsada, asii sida ururrada Masiixiyinta ah adeegsada dhaqaale iyo hunguriggelin²¹, si uu ku helo muslimiin caqidooda taabacda iyo taageerayaal cusub;
- 4) Tan afraadi waa Wahaabiyada oo cid alla ciddii fikrigooda ku diidda si fudud 'gaalnimo' ugu sheegta; taasoo qayb ka ah dedaalka/ joogtada ah ee ay ugu jiraan inay taariikhda Islaamka ka tirtiraan Sheekh hore, mid dambe iyo aqoonyahan kasta oo aan ahayn M. Abdulwahaab iyo haddiiba ay cid racciyaan Ibn-Taymiyah (wuxuu noolaa qarnigii 14d);

5) Xaqiqda shanaadina waxay tahay, ururka Al-itixaad, sababo dhaqaale aawadood, inay si xamaasad leh, ugu yaraan Gobolka Gedo, uga fidinayaan caqiidada Wahaabiyada, ha yeeshii aanay ku dhici karin inay afmuggiis ku qirtaan. Waxay og yihiin sida ay Ashcariyadu dalka ugu dhex-faafsan tahay, Wahaabiyaduna ay ugu sumcad-liidato, taasina waxay sababtay, sida ururrada qarsoodiga ah, iyagoo magacii daboolaya, inay caqiidadii faafiyaa.

Nin Maxamed Cabdulwahaab soo gaarey oo ka yaabay intii yarayd ee isaga raacday mooyaane sida uu muslimiinta kale 'gaalada' ugu sheegay ayaa maalin maalmaha ka mid ah inta la kulmay weydiiyey su'aashan : Habeen kasta oo soonqaad ah immisa ayuu Eebbe xoreeyaa? Kolkaas buu ku jawaabay:wuxuu xoreeyaa boqol kun, habeenka bisha ugu dambeeyana wuxuu xoreeyaa bisha oo idil tiradii uu xoreeyey tiro u dhiganta. Markaas buu ninkii yiri:Tirada aad sheegtay haddii tobant meelood loo qaybiyo oo haddana meel ka mid ah tobant loo sii qaybiyo, dadka ku raacsani meel ahaan ma gaaraane, waa kuwama muslimiinta uu Eebbe xoraynayaa, haddiiba adiga iyo inta ku raacday keliya aad islaannimadii ku koobtay!! Ina Cabdulwahaab hadalkaas jawaab waa u waayey!

-V-

Talisyada aan diimoqraadiyada ku dhisnayn ee qoriga aamminsani iyaga ayaa geeridooda soo dedejiya oo qabrigooda gacmahooda ku qota. Iyaga ayaa kobciya oo koriya jeermigii, ugu dambaysta, dili lahaa, maalin walbana waka ay ku duraan dheef uu ku naasko. Dulmiga iyo cadaadiska talisku kolkii ay kordhaanba, waxaa kordha nacaybka uu dadweynuhu u qabo iyo tirada diyaarka u noqota la dagaallanto oo jilbaha u dhigto. Ciidan kastaa ha u dhiska, xoog iyo hub inay doonaanse ha urursadeene, tasriikhdu, tii hore iyo mudda dhowiba, waxay ina bartay xorriyadda dadweynaha talisyada cabburiyaa-haba raageene-inay si foolkun ku dhammaadaan. Korriyaddu, iskeedaba, kuma jirto waxyabaha qofka ama ummadaha ka maqnaan kara ee ay muddo dheer ka maarmi karaan; haddii ay samaan ku waayaanna, geeso dhiig leh iyo xumaan bay ku doonaan, ugu dambaystana ku soo dhacsadaan!!

Taasi inta aanay imaanse, wakaa lamahuraan ah in la helo hoggaan u galma himilada la higsanaayo; hoggaan geya inuu xorriyadda miciyaha

libaaxka ka soo dhirindhiriyo oo, iyadoo aan laba-dhex lagu kufsan, awood u leh inuu guryo-keeno. Nasiibdarrose, hoggaankaas suubban ee aannu soo tilmaannay kama soo fufi karo dhulka qaniinka badan iyo hawada hallaysan ee talisyada dimoqraddi-diidka ahi ay ka abuuraan kolba meeshii ay ka jiraan. Mucaarad la kala doorto oo barnaamij lihi ma dhismo, talisyada noocaas ahina marna ma oggolaadaan. Qof kasta oo haweysta inuu muujiyo inuu mucaarad ku yahay, waxay ku qaadaan ol'ole, markuu ugu roon yahay, ceebayn ah, iyadoo, inta badan, lagu tilmaamo inuu dalka 'khaa'in' ku yahay! Waxaa ummadda u muuqda laaca xorriyadda iyo doogga ay u malaynayso inay ugu tegi doonto, waxayna u dhego-fududdahay sidii ay isaga qaadi lahayd heeryada 'gumeysiga sokeeye'. Sidoo kale, waxay u heellahaataa cid alla ciddii maqashiisa inay hiilkeeda tahay. Taliska ay iska ridayso ha arag-tee, ma aragto, ismana weydiiso duulka u gacan-haadinya ee sokeeyaha isaga dhigayaa inay danteeda wadaan iyo in kale. Sidaasna waxaa ku abuurma, dad-weynaha caraysanna ku kala qaybsada ururro qarsoodi ku dhisma oo, danata madaxdooda iyo ladagaallanka taliska dalkooda ka jira mooyee, aan innaba lahayn qorshe hoggaamineed oo mudan in la soo bandhigo!

In kastoo ummadaha dunida saddexaad ku dhaqan ay badankoodu soo mireen tijaabo taa aan soo tilmaannay la mid ah, haddana waxay ila tahay neesha ay raadka veyn ku reebtay ee ay aad uga muuqatas inay tahay dalka Soomaaliya. Madakweyne M S Barre (dhashay 1919) oo sida talisyada dimoqraddi-diidka ah eqoonsan wacyey waatarka uu mucaaradka sharciyaysani yeelan karo, wuxuu dhiirriggeliyey soo-bixidda jabhado bilawgii qarsoodi ku samaysmay oo qabiil ku dhisan, taageereyaashii ay lahaayeenna ay ka koobnaayeen oo keliya ninka ama kooxda asaastay tolka ay ka dhasheen jilibbo ka tirsan. Ugu yaraan afar jabhadood oo hubaysan, dantocdi lagu dhawaqaajna ahayd in M S Barre kursiga talada laga tuuro ayaa dalka laga asaasay muddadii u dheraysey 1978kii ija 1989kii; sannadkaas horena, sida la xusuusan yahay wuxuu ahaa sannadkii soomaalida lagaga adkaaday dagaalkii gobannimoddoonka ahaa ee lagu xoraynaayey Soomaaliyada-galbeed. Jabhahaasi, sidii aan kol dhoweyd carrabka ku soo dhuftay, waxay ku dhismeen hab qabyaaladeed, sidaas darteedna ma lahayn qorshe midaysan oo ku saabsan hawl galkooda ciidan ahaaneed amaba istaraatiijiyad siyaasadeed oo, haddii ay guuleystaan, ay dalka ku maamuli doonaan. Jabhad waliba iskeed ayay u hawl gashay oo ay marna taliska ula dagaallamaysey, marna 'wadahadallo hab qabiil ah' ula gelaysey, taasoo sababtay in mid walba si fudud goobo badan loogu daadduumiyo.

Qabaa'il dhawr ahi inta ay midoobaan, isku dan noqdaan, dabadeedna xaqijinta dantaas ay u wada xusul-duubaani ma aha wax dhaqanka qabyaaladda ku jira, taliskii M S Barrena, xaqiqadas ayuu si walba uga faa'-idaystay. Nabadsugiddiisii awoodda badnayd wakay ku guuleysatay inay jabhadihii dhismay midba mida kale ku dirto oo weliba inay 'jabhadhebla' gudaheeda u dhacdo ay madaxdeeda shaki weyn kala geliso. Sanoooyinkii siddeetanaadkii waxaa la soo gaarey waqtii la kala saari waayey madax-dii mucaaradka sheeganaysey qaarkii, dhab ahaanta, rididda kukunka u halgamaayey iyo qaarkii nabadsugidda xukuumadda mushaarka ka qaadanaayey ee ururradii ay ka tirsanaayeen ugu jirey inay kala diraan oo keliya!!! Siduu ii sheegay sarkaal sare oo haatan Yurub ku nool, kana tirsanaa ciidankii nabadsugidda ee uu Midawgi Soofiyeti hagar la'aanta u tababbaray, 'waxyaabihii ay hay'addaasi intii ay jirtey fulisay laba ayaa ugu waaweynaa:waa mide, inay soo ururisay warar wada run noqday oo ku saabsa-naa hubka, mooraalka iyo diyaargarawga ciidammadii Itoobiya, ka hor intii aanay soomaalidu qaadin dagaalkii 1977-1978kii ee, faroggelintii shisheeyaha oo keliya lagaga adkaaday. Waa mida labaade, inay baajisay isu-imaad kasta oo sababi karey jabhadihii taliska la colka ahaa inay midoobaan ama, ugu yaraan, ay iskaashi yeeshaan!!

Waxaa, kolka, la isweydiin karaa, haddiib, miisaanka awooddu uu sidaas ahaa, waxa sababay jabhadihii qorshe la'aanta iyo taegdarrada ku tilmaanaa inay taliskii Xamar si fudud kaga guuleystaan? Su'aashaas waxaa lagaga jawaabi karaa iyadoo, taariikhda gameysiga iyo Soomaaliya ka sokow, dib loogu noqdo dhawr arrimood oo ay ka mid yihiin habdhismeedka bulshada soomaalida iyo, zuud ahaan, sidii loo soo hawadiyey siyaasadda iyo dhaqaa-laha dalka soddonkii sano ee u dhexaysey 1960-1990. Sidaas daraaddeed, waxaa la iska garan karaa qoraalkan koobani inaenu dusha u ridan karin xilka ka-jawaabidda su'aashaas ijada ah. Saas oo ay tahayna waxa aannu, annaga oo hubna, oran karnaa:Taliskii M S Barre ee rasmi ahaanta 21ka sano Soomaaliya uga jirey wuxuu mootanaa muddo in doo ah ka horreysey Coorta ay dad aan tiro yarayn la tahay inuu geeriyooodey!! Dabayaqaadii 1969kii oo ahayd markii uu talada dalka la wareegay haddii laga soo bilaa-bo, mar walba wuxuu taliskaasi ku tiirsanaa 'sharchiyadda muruqa' amaba awoodda ciidankii loo yiqiin Kogga Dalka Soomaaliyeed ee, dhinacyada tababbarka iyo qalabkaba, kol loo aqoonsaday inuu ahaa ciidanka labaad ee Afrikada madow markii dhammaan la isku soc kiciyo!

Ciidankaasi ma soo dhaafin dabayaaqadii 1978kii iyo jabkii dagaalkii Soomaali-galbeed, halkaasoo dhaawac aan kakicid lahayni uu taliskii ka soo gaarey, halbwawlana uu ku go'ay. Bilo **ka** dibna, xubno badan oo xooggaaq ka tirsan oo saraakiil iyo askarba lahaa ayaa ku kala biiray jahadihi ay qabaa'ilkoodu kala samaysteen. Waxaa, dabadeed, ban fagaare ah isugu soo haray taliskii oo ilko-beelay iyo kooxihi ka soo horjeeday oo ay kala hoggaaminayaan saraakiishii Xoogga Dalka ka tirsanaan **jirtey**; kuwaasoo halkii ay waayadii hore dawladda dhewe daacadda uga ihaayeen, imminka uu mid waliba qabiilkiiisii daacod uga jahey!

Dhinaca kale, woxaa isla taliskaas dagaal ku soo qaaday koomo aan loo malaynayn inay ku soo qeedayaa, sidaas darteedna aanu iska jiri karin. Xubno waaweyn oo ka tirsanaa golihiiisii wasiirrada iyo saraakiishii sare ee maamulka rayadka ah ayaan ka daalin kufinta taliska maalinna, gaar ahaan tobankii sano ee jiritaankiisii ugu dambeysey; kuwaas oo ay ahayd, inta ay ku jiraan, inay colka ka daafacaan, haddii kale isaga baxaan oo si toos ah jahadaha ugu biiraan. Falkii kooxahaas iyo natijadii ka soo **baxday** waxay ina barayaan sida ay run u tahay maahmaahda soomaaliyeed ee tiraahda, 'geel ninkii lahaa dhacayo lama dhicin karo!'.

Markii, haddaba, la isku daro maamulxumadii dalka ku baahday, waanwaan la'aantii uu hoggaankii sare ka muujiyey dhinaca xukun-wadaagga, burbur-kii aanu ka soo kaban ee xoogga dalka soomaaliyeed, dagaalkii hoose ee ay xubnihii maamulku isaga soo horjeedeen, cunaqabatayntii dhaqaale ee dawladaha waaweyn qaarkood ku hayeen, loogana jeeday inta uu talisku ku xantiiro inuu xukunka iskiis isaga wareejiyo; intaas oo la isku għdaray ayaa lagu macnayn karaa sidii ay ku suuraggashay jahado aan taag lahayn oo qabiil ku dhisani inay si fudud taliskii jilbaha ugu dhigaan, isla markaasna ay baabbi'iyaan hannaankii dawladnimo ee jiri jirey.

Talisku ma diidi jirin oo keliya jahadihi hubsysnaa ee doonaayey inay awoodda qoriga xukunka kula wareegaan. Wuxuu kaloo diidi jirey, kuwaas hubaysanna ula mid ahaa qofqofka amaba kooxaha xilliyi kala durugsan marba isku deyi jirey inay bixiyaan taloooyin ay la ahayd inuu isbeddal wacani ku imaan karo. Nasiibdarro, talisku wuxuu isku hab kula **dhaqmi** jirey qorigii jahaduhu siteen, aayaddii ay wadaaddadu dalilinaveen, heestii ay fannanointu qaadayeen, riwaayaddii ay hooballadu dhigi

jireen iyo dhammaan wixii ra'yi ah oo ka duwan midka ay madaxda sare qabto; weligiisba danta ummadda ha lagu tilmasmee. Intii hubka ku diri-raysey hadday doorteen inay dibedaha colal kaga soo duuliyaan oo ay sidaas xukuumadda ku ridaan , kuwii habkaas diiddanas **še erayga** iyo tusaa-laha murtida leh adeegsanaayey iyana wakay noqdeen wax jeelasha ku raaga iyo dayro ah oo si ulakac ah loo qabjebiyo. Sababahaas dartood, ma ahayn wax fudud jawigaas dhexdiisa in lagu abuuro ururro siyaasadeed oo, iyaga oo aan la is-hortaagin, u xusulduuba beddalaadda xukuumadda, hab nabadeed-ba ha doortene.

Hadmaa,haddaba,la asaasay Ururka Al-itixaad?:Waxaa ila habboon, su'aashaa intaynaan ka jawaabin inaan si degdeg ah wax uga niraahno **xiriirkii** weligiisba liitay ee u dhexeeyey taliskii M S Barre iyo qaar ka mid ah culimmada soomaalida. Iska-hor-imaad la dareemo kii ugu horreeyey oo ka dhex-qarxa labada dhinac wuxuu, sida la xusuusan yahay, ku beegnaa sannad-kii 1975kii, markii la soo saaray xeerkii sumcadda xumaa ee lagu magacaa-bi jirey 'Xeerka Qoyska'. Wuxuu xeerkaasi si indho-adayg ah uga hor-imaa-naayey aayadaha Qur'aanka kariimka ah qaarkood, kuwaasoo uu Rabbi si cad ugu jideeyey dhakalka iyo arrimo kale oo ku saabsan **xiriirka qoyska** mus-linka ah ku saabsan²². Wadaaddadii arrintaas ka diiray si aan nakariis iyo caddaalad lahayn ayaa loola dhaqmay, toboon ka mid ahaana surka ayaa la ag-dhigay, iyadoo aan iyagiina, si wacan, loo dhegeysan, xukuumadduna aasay isa siin waqtii ay ku caro-baabba'do!

Weli waxaa la isweydiiyaa sababta ama sababaha xukuumaddii M S Barre ay arrinta sidaas degdegga ah ugu maamushay. Na waxaa lagu muujinaayey inuu dalku si fiican u gaatay Hantiwadaagga Cilmiga Ku Dhisan oo aasanay jirin awooddii culimmada diintu, sidaas darteedna ay Jamhuuriyaddu mudan tahay inay ku biirto naadiga dalalka 'horusocodka' ah ee uu Midowga Soofiyeeti hoggaamiyo? Mise waxaa looga jeeday inay noqoto farriin kama-dambays ah oo uu talisku doonaayey inuu u tebiyo guud ahaan wixii mucaaraad-nimo ku jirtey, gaar ahaanna culimmada laga yaabo inay mustaqbalka ku daydaan kuwaas la laayey ee, maalin jimce ah, ku dhiirraday inay 'xeerka qoyska' afmuggii ku cambaareeyaa. Waxay u badan tahay labada sababoodba inay ku jireen maskaxda hoggaankii sare ee taliska, iyagoo islahaa 'laba shimbirood dhagax qura ku dila'.

Si kastaba ha ahaatee, dhaedadaasi waxay astaan u noqotay bilawga coladdii dabada dheeraatay ee u dhexaysey xukuumaddii Muqdisho oo

dhinac ah iyo culimmadii soomaalida qaarkoodii ay ka dhaadhaacday inay xukuumaddasu diinta Islaamka hoos u dhigaysey, Shuuciyaddana, si rabid leh, ay u faafinaysey. Sidoo kale, waxay dhacdadaasi taliska u geysatey dhibaato kaga timid xiriirkii uu la lahaa dalalka muslin ka ah, gaar ahaan Carabta hodanka ah, markaas ka horna uu dhaqaale badan ku qabey. Dhaqaalahaas oo ay ka jareen **ka** sokow, waxay dalalkaasi soo dhoweeyeen culimmadii taliska mucaaradka ku noqotay ee dhulkooda magangelyada ugu doolay; kuwaasoo, dabadeed, halkaas ka sii waday dedaalkii ay ugu jireen xukuumadda Xamar inay ku ridaan, iyagoo ku soofaynaaya bulshada muslinka ah ee dunida wixii ay ka gaari kareen.

Runtii, **waxay** arrintaasi taliskii u geysatey dhibaatooyin aan yarayn, hase ahaatee, wax qumman kama tarin sidii ay culimmada soomaalidu gudaha dalka uga samayn lahaayeen dhaqdhaaq-diineed sharciyaysan amaba, xataa qarsoodi ah. Faasna waxaa loo saarin karaa feejignaantii xukuumadda iyo culimmada lafteeda oo aan, sida qaybiha kale ee bulshada, islu ra'yi ka noqon karin, kuna heshiin karin :Nooca ururka ay samaysonayaan, ujeeddoo-jinka uu yeelan karo, cidda hoggaaminaysa iyo tabaha uu u howlgeli karo. Waxaa, kolkii, muddo la joogaba la maqli jirey 'Sheekh-hebel' waa la xiray' ama 'masaajidkii hebel zhaa albaabbada ayaa la isugu dhuftay' amaba ilaa amar dambe, 'waxaa laga joojiyey tafsiirkii lagu geli jirey'. Caro dadweyne oo guud iyo cambaarayn dibedaha lagaga dhawaaqo mooyee, ma jirin wax cod ah oo, qoraal qarsoodi ahna allaha ka dhigee, dalka gudihiisa laga maqli jirey²³. Sidaas ayay arrimuhu ahaayeen ilaa la soo gaarey 1991kii oo la manjoxaabiyey xukuumaddii Madaxweyne M S Barre.

Haddaba, mar labaad, aan ku noqonna su'aashii ahayd: Hadmaa la asaasay ururka Al-itixaad? Haddaan raacno, sida ay tahayna aan isaga qaadanno culimmada ururka mid ka mid ah oo aan Gedo kula kulmay²⁴ jawaabtii uu su'aeshaa ka bixiyey. Waxaa gudaha Soomaaliya lagu asaasay sannadkii 1985kii, wuxuuna ka dhismay iyada oo la isku daray urur-diineed waqooyiga ka jirey oo la oran jirey Al-waxda iyo mid koonfurta ka jirey oo isna la oran jirey Al-jamaaca Al-islaamiyah.... iskuddarkii ka **dib**, waxaa Guddoomiye²⁵ u noqday Sheekh Cali Warsame oo reer-waqooyi ah oo markii hore qaybta Al-waxda madax ka ahaa. In kastoo aan cidina xusuusan karin inuu mar qurana faroggeliyey arrimaha siyaasadda ee dalka, haddana ururka Al-waxda ee waqooyiga waa la magli jirey, iyadoo ay hawlihiisu ku ekaayeen fidinta duusiyada Qur'aanka laga barto iyo, guud ahaanba, faafinta diinta islaamka,

taasoo lagu fasiri karo sababta uu talisku jiritaankiisa ugu dulqaatay. Dhinaca kale, ururka Al-jamaaca Al-islaamiyah ee naloo sheegaayo inuu koonfurta ka jirey ma ahayn mid magaciisu ummadda soo gaarey, haddii uu jireyna ma soo dhaafin maskaxda kubnihii abuurkiisa isku soo qaaday!! Yeelkeede, Sheekhii Reer-Gedood sidii uu ii sheegay, waxaa Al-itixaad hoggaamiye u ah, loona qaadan karaa inuu hanuuniye guud u yahay Sheekh Maxamed Macallin Xasan, in kastoo aanu welihiis si toos ah madax ugu noqon²⁶. Arrintaas oo aan markii hore sidii la iigu sheegay isaga qaatay, kol dambe ayaan ka shakiyey markii aan dhegeystay waraysi ay laanta af-soomaaliga ee BBCdu Sheekhaas dhowaan la yeelatay.

Waraysigaas waxaa lagu weydiiyey wuxuu ka qabo 'tasawufka', raggii suufiyada caanka ku ahaa iyo siduu u arko dhallinyarada soomaaliyeed ee iyaga wax ka sheegta. Wuxuu u jawasbey si 100% ka duwan caqiidada Wahaabiyada ee ay Itixaadku Soomaaliya ku fidiyaan. Jawaabihiisii waxaa ka mid ahaa, "...tasawufku waa fikri-diineed ku jira Islaamka, kuna ammaan, ujeeddadiisuna waxaa weeye sidii uu ruuxa muslinka ahi naftiisa ugu carbon lahaa joogtaynta xuska Eebbe, iyadoo la caadysto werdi joogto ah oo Rabbi loogu dhowaanayo....dinta Islaamka raggii dunida ku faafiyey ee neel walba geeyey waxay u badnaayeen suufiyiin...tusaale waxaa loo soo qaadan karaa Sheekhii Soomaaliyeed ee suufiga ahaa oo isagu dalka Yugaandha (Uganda) dinta Islaamka geeyey oo ku faafiyey...waa Sheekh ay dadka dalkaasi ilaa maanta xusuusan yihiin oo ay kuu sheegi karaan...". Isaga oo aad mooddo inuu la hadlayo dhallinyarada Itixaadka oo ceebaynta tasawufka afka loogu tiray ayuu Sheekh Maxamed su'abshan soo jeediyeey, taas oo aheyd, "...dhallinyarada tasawufka iyo suufiyinta wax kii sheegaysaa, ha noo sheegeen waka ay iyagu dintu u qabteen?! Wuxuu ku soo idleeyey, "Qofka muslinka ah inaad qodqoddo oo aad hubiso caqido sax ah inuu ku taagan yahay iyo in kale, adiga laguuma dirin, iimaanka kaaga ahna shardi una aha²⁷! Waraysigaas ka dib, waxaan suureyn waayey xiriirkka ka dherayn kara Sheekha jawaabihiisu caynkaas yihiin iyo Al-itixaad oo aan tasawufka Islaamka iyo gaalnimadu wax qunnan u kala soocnayn!!!

Ciddii doontaa ha hoggaamisee, Al-itixaad waa urur jira, urur hubaysan, urur ku hawllan ciiden-qorasho joogto ah, urur leh xiriir dibadeed. Waa urur tashigiisa aan la qarini yahay inuu xukunka Soomaaliya kula tartamo jahadaha dhawr iyo tobanka ah ee haatan dalka ka jira, xataa haddii ay inta midoobaan isaga ka neel-noqdaan! Markii ugu horreysey ee sida balaa-

ran loo maqlay waxay ahayd bishii Juun 1992kii; waqtigaasoo ay magaalada Boosaaso, Garoowe iyo meelo kale oo gobolladaas ah dagaallo ba'ani ku dhex-mareen ciidammo ay lahaayeen iyo kuwii jabhadda SSDFta²⁸ oo iyada loo aqoonsan yahay inay ka taliso gobollada Bari, Nugaal iyo qaar ka mid ah kuwa dhexe. Sababaha qaraxa dagaalladaas waxaa, sida la xusuusan yahay, ugu weynaa cidda maamulaysa magaalada Boosaaso iyo dekaddeeda, sida la weriyeyna markii labada dhinac la isku daro waxaa goobahaas ku geeriyootey tiro gaareysa 600 oo nin²⁹.

Haraagii ciidanka Al-itixaad ee degmooyinkaas lagaga gacan-sarreeyey waxaa lagu qasbay inay waqooyi-bari ka qaxaan, waqooyi-galbeed u baynuunaan, Laasqoray iyo agaheeda isku urursadaan, muddo ka dibna uu inan wali-ba u kaco halkii iyo degmadii uu u dhashay amaba, qabiil ahaan, uu tolkii dego. Wuxuu kaloo jabkaasi dibbedda u soo saaray khilaaf aan la wada ogeyn oo muudaba ka dhex-jirey hoggaamiyeeyaasha ururka; kaasoo lagu soo koobi karo su'aashii killigaas taagnayd oo ahayd: Ma habboon tahay, mase ma habboona inaynu gobollada dalka qaarka 'dagan' duullaamo ku qaadno, dabadeedna qabsanno, mar haddii aanay jirin xukuumad dhexe oo inaga ceshanaysaa? Dagaalkii B oosaaso raggii galay waxay galeen iyada oo aan meel la isla dhigin su'aashaas jawaabteeda, taasina waxay u horseedday in, wadatashi badan ka dib, la gaaro go'aammo laga dhex-arki karo waayo-aragnimadii iska-hor-imaadkaasi uu faa'ideeyey. Waxaa ka mid ahaa:

- 1) Inaan ururku, markaladdan, ku degdegim inuu dalka meelo ka qabsado oo uu xukumo;
- 2) In xoogga la saaro sidii mabaadi'da ururka loo faafin lahaa; ciidan iyo hubna loo heli lahaa;
- 3) Inaan la gelin dagaal aan la hubin in lagu guuleysanayo, iyada oo mar walba la isku deyaayo, hab nabadeed, dadka maskandiisa iyo dalkaba in lagula wareego;
- 4) Iyo inaan dagaallada jabhadaha soomaalida u dhexkeeyaa laga qaybgelin.

-VI-

Markaad u fiirsato gobollada dalka oo idil, waxaad arkaysaa Gedo inay tahay gobolka qura ee aan go'aammadaasi ka fulin, gaar ahaan midka 1d. Siduee bay, haddaba, taasi ku dhacday? Maxaase suuraggeliyey? Ma dagaal bay ku qabsadeen meelaha ay gobolka ka haystaan, mase si kale? Su'aashaas kolka laga jawaabay, lama huri karo in wax laga yiraahdo dagaalladii

sokeeye ee 1992kii Soomaaliya ka soconaayey, gaar ahaan kuwii gobolka Gedo ka dhacay. Dabayaqaadii bishii Abriil ee sanadkaas ayay ahayd markii USCda Caydiid ay gobolkaas sida fudud ku soo jibaaxday ee ay wada qabsatay, isla markaasna M S Barre oo halkaas joogey ku qasabtay inuu Keenya galo oo magangelyo siyaasadeed weydiisto. Sidii la filaayey, SNFta iyo dadka taageeraa waxay go'aensadeen inay ciidamnadaas gobolkooda ka saaraan, taasina waxay ku hirgeli kartey oo keliya, iyadoo hub iyo ciidanba, wixii la heli karey, si wadajir ah loogu hawlgalo. Ururka Itixaadka oo berigaasba lahaa ciidan tababbaran oo hubaysani arrintaas waa uu diiday, codsigii taliyeyaasha SNFta iyo odayaashaa qabiilkana uma soo loodsamin. Waxaa loo arkaayey, in kastoo ay ahaayeen urur magac diineed sita, inay gobolka u dhasheen, ayna gar tahay qolada ay ku abtirsadaan kolba colkii dibedda kaga yimaada inay ka daafacaan. Iyaguse sidaas uu 'tolkood' u arkaayey isuma arkayn, wakaana ka go'nayd, ijagoo fulinaaya qodobka ⁴ ee ugu dambeeyaa go'aammada kor ku xusan, inaysan ka qaybgelin dagaallada u dhexeeya SNFta iyo USCda oo aan middoodna iyaga 'sokeeye' u ahayn.

Ha yeeshi wax waliba uma dhicin sidii ay madaxda Itixaadku jeclaan lahaayeen. Waxaa qof walba u caddayd in aanay dhexkubbari noqon karin ama aanay heli karin bedbaado aan dadweynaha kale ee gobolku haysan. Wuxuu dareenkasi, dabadeed, dhexdoodii ka sii bixiyey niman ay la xumaa-tay inay 'xoraynta' gobolka faraha ka laabtaan, iyada oo weliba guryahoo-dii xoog lagu haysto, hantidoodiina la dhacaayo. Arrin ay ku kala qaybsameen ayay noqotay, heshiis loo dhan yahayna waa laga gaari waayey, kolkii ay madaxdi sare ku adkaysatay ciidankoodu inuu dirirta bannaanka ka joogo ilaa toos loo soo weeraro.

Qaar ka mid ah saraakiisha SNFta ee dagaalladaas hoggaaminaayey sida ay ii sheegeen, aad bay u yarayd kaalintii uu Itixaadku ka qaataw hawlgalkii ciidanka USCda gobolka lagaga saaraayey. Bishii Mey aakhirkeedii, 1992kii ayay wax ka galeen mid ka mid dagaalladii ay SNFta iyo USCdu Luuq ugu loollamayeen, taasine, siday saraakiishaaci ii sheegeen, wanay ku dhacday amar-diiddo ay ku kaceen koox ururka ka tirsan oo 'waajib diineed' u arkay inay geyigooda iyo dumarkooda colka Xamar kaga soo duulay ka ceshadeen ³⁰. Dagaalkaas Luuq oo aysan qudhisa wadajir u gelin, heshiis-na ku ahayn mooyee, Itixaadka Gedo wuu diiday inuu mid kale ka qaybgalo amaba uu hubka ciidanka SNFta qaar u gudbiyo, in kastoo ay mar walba ku doodaan inay 'tolkood' qayb ka yihiin!! Sidaasoo ay tahayna, shirweyne

kol dambe Xamar lagu qabtay oo laemaha Al-itixaad oo idili ay is ugu yimaadeen ayaa 'Itixaadka Marreekaan' waxaa lagu cambaareeyey inay SNFta la falgaleen,dagaalkii ay ciidanka Caydiid wax kaga qaadeenna waxa lagu tilmaamay 'mid,diin ahaan,baedil ah³¹!

Sidii la doonaba ha loo arkee,kolkii lagu guuleystey in USCdii Luuq laga saaro ayay SNFtu bilawday inay isu diyaariso sidii ay degmooyinka kalena uga saari lahayd,taasoo -sidii aen meel hore ku soo sheegay- uu Itixaadku diiday inuu gacan ka geysto.Isla markaasna,waxay odayaasha gobolka iyo jahadda taliyeyaasheeda ka codsadeen in iyaga,maamul ahaan, Luuq loo dhiibo,daafaceedana lagu halleeyo,haddii ay USCdu soo rogaalceliso.Si fudud baa looga oggolaaday,iyaguna waxay ballan -qaadeen inay 'gacanta tolka' ku soo celin doonaan,mar alla markii degmooyinka oo idili ay ciidammada qalaad ka 'xoroobaan'.Odayaasha gobolka mid ka mid ah oo ku jirey hashiiskaas raggii Al-itixaad la galay ayaa,isaga oo sida wax u dhaceen ii fasiraya igu yiri,"...Waxay nagaga faa'idaysteen dagaalladii aan USCda kula jirney...waxay nagu yiraahdeen,'inta Baardheere colka laga saarayo ayaannu Luuq iduin sii haynaynae'...qorshe gaar ah oo ay naga lahaan kareen ma aannaan garan karin,shakina kama aannu qabin,maxaa yeelay wakay wada ahaayeen wiilashayadii oo aannu sal iyo baar u wada niqiin ...waase naga ballanfureen,go'aankii ugu horreeyey ee ay soo saareen bishii Juun,³²'kiina wuxuu noqday inay baabbi'iyaan Guddigii Odayaasha Degmada Luuq oo meeshaba iyagu u dhiibay³³...". Haddii ay Luuq sidaas sahlani jaceen Itixaadka ugu dhacday,waxaa uga sii sahl,nayd Beledxaawo;saraakiishii USCda ka saartay qaarkood oo ilaa markaas SNFta ahayaa Itixaad isu rogey,in kastoo sarkaalkii tallaabadaas ku kacay uu kol dambe ka baxay ururkii uu magaalada dhan siiyey³⁴.

Ciidan ahaan,Itixaadka Gedo,sida la rumaysan yahay,wuxuu soo dagaal-selin karan,ugu yaraan,200 oo dhallinyaro ah oo tababbar askareed leh.Waxay qayb fiican ka haystaan hubkii faraha badnaa ee ay soomaalidu ka boobta xeryihii Xoogga Dalka Soomaaliyeed iyo kuwii Booliska,had iyo jeer³⁵ iyo maalin walbana waxay diyaar u yihiin hub iyo saanad dheeraad ah inay dadweynaha gobolka ka gorgoriyaan,kana iibsadaan.Saraakiisha sare ee ururka nin 'ka tirsanaa,asii dhowaantan ka baxay siduu u dhigay, "...waxay ku hawilan yihiin hub-iibsasho joogto ah,waxayna aaminsan yihiin qoriga oc ay doonayaan inay dhul iyo dadba ku hantaan³⁶..."

Waxay leeyihiin dhawr zero oo ku kala yaal meelo magaalooyinka iyo waddoo-yinka waaweyn ka fog. Halkaas baana lagu kaydiyaa hubka iyo saanadda, laguna tababbaraa xubnaha, askar ahaan, lagu kalsoonaen karo, ee uu soo gudbiyo waxa loo yagaan 'Xafiiska Jihaadka' ee ciidan-qorista u xilsaan . Warar aan la xaqijin karin, asii gobolka ku baahsan i waxay sheegayaan, saraakiil shisheeye ah oo dalalka muslinka ah qaarkood laga soo diray inay marmar xeryahaas tagaen, ciidanka ururkana tababbar ku siyaan.

Dhallinyaro cusub oo aen weligood askar noqoni in kastoo ay ~~ku~~ jiraen, haddana madaxda iyo ciidanka intiisa la isku hallayn karaa waxay ku ab-tirsadaan xubnihi Xoogga Dalka Soomaaliyeed ee, burburkii dawladda ka dib, ay xubin waliba geyiga tolkeed dego ku noqotay. Wakaad ku dhex-arki kartaa qaar badan oo ka tirsanaa saraakiishii iyo askartii loo yiqin 'koofiyad-casta' ama guutadii 91d ee Madaxtooyada Jamhuuriyadda saldhiggeedu ahaa. Tusaale ahaan, sarkaal sanoooyinkii ugu dambeeyey siddeetanaadkii ayaa '92kiina Luuq tal ahaa taliyihii guutadaas ayaa '92kiina taliye looga dhigay Luuq, isaga oo inta 'hanuunay' Itixaadka ku biiray!! Nin aannu ifafaalahaas ka sheekaysannay ayaa igu yiri, "...tababbarka keliya ee saraakiishaas iyo askartaasi ay soo qasteeni haddii uu ahaa dagaal iyo dagaal-gelin, dawladdii ay ciidanka u shaayeenna ay burburay, maxaad ula yaabeyso haddii ay magleen cid 'baaq-dagaal' ugu yeeraysa, wixii ay yiqiinneenna wax u dhaafinaysa...?". In kastoo uu ninkaasi arrinta dhinaca ganacsiga farsamada ka eegay, haddana lama inkiri karo inay jiraan dhallinyaro mabaadi'da ururka u jidbaysan oo, sida da'yarta oo idil caadada u ah, aen inna wax waanwaan ah ka oggolayn fikrad aha ay waayeelku maskaxdooda ku shubeen.

Ciidanka wakae iyaguna ku jira dhallinyaradii dugsiyada dhene ama luwa sare dhigan jirtey ee 1991kii ka dib ay watbarashadii ka kala go'day. Sidoo kale, wakaa iyaguna ka mid shi ardadii jaamacadda ummedda ku qornayd oo ay iyagana u suuroobi weydey inay helaa 'deeq warbarshe' oo ay inta u hartay luu dhamaysen karaan. Neeshii ay doonaanba ha ka kala yimaadeene, saraakiicha, askarta iyo ardaduba wuxay wadaagaan, mar qurana soo wada foodsaaray waxyasbo lagu soo koobi karo: Jahawareer, mustaqbal mug di luu jiro, saboolnimo iyo shaqo la'aan!. Culunta bulshadu sida ay ina barayso, arrimahaas oo kale haddii ay dhallinyada la soo gudbooneedaan, si biimo ah oo aen deggansyn, ayay ku raadiyaen habkii ay kaga bixi lahaayeen, waxayna

...52...

u dhego-nuglaadaan cid alla ciddii u jacaan-haadisa. Faas baa, malaha inoo fasiraysawaxa afartii sano ee ina dhaaftay ay dhallinyaro badan oo Reer-Gedo ahi ay marna SHFta ugu dagaallamayeen, marna Al-itixaadka ugu biirayeen, marna ay uga bakayeen!

Dhallinyaradaasi waxay aad uga muuqdaan magaalada Luuq oo xubnaha Al-itixaad, meel ay dunida ka joogaanba, ay u haystaan inay tahay 'xarunta' ay ifka ku leeyihiin³⁵. Qaybaha hore ee qoraalkan meelo ka mid ah sidii aan ku soo sheegnay, magaaladaasi waxay, maamul ahaan, ka go'an tähay Gobolka Gedo intiisa kale, ciidanka ururkuna wuxuu u ilaa liyaa si aad u feejigan, iyadoo la moodo in looga soo digay ciidammo ku soo fool leh oo dhowaan ka qabsan doona! Degmooyinka kale ee gobolka qofkii ka yimaada waxaa loola dhaqmaa sidii qof shisheeye ah oo dal iyo qaarad kale ka soo doolay. Haddii uu xataa degmada u dhashay oo 'hebel' loo garanaayo, ma jiro qof socoto ah oo ka bedbaandi kara in Rugta Booliska la geeyo, laguna baaro, iyada oo laga goobaayo jaad, sigaar iyo...iga rumayso...sawirro!!

Jaadka iyo sigaarku waa laba shey oo nolosha qofka aad ugu daran, magaalo ama dal adduunyada ka mid ah in laga joojiyaana waa tallaabo ruux kasta oo xilkas ahi uu ku farxi lahaa. Ha yeeshi, ma aha wax fudud, xataa haddii xeer-ciqaabeed lagu fuliyo qof kasta co joojintaas is-hortaaga. Meel kaleba innaga oo aan u kicin, waxaa tusaale inoogu filan 19kii bishii Maars, 1985kii xeerkii joojinta jaadka ee ay xukuumaddii M S Barre soo saartay; kaas oo laba sano ka dib ciidammadii dalka u wada rogey in jaadka soo gelisa, in kala wareegta iyo in labadoodaas ugaarsata amaba wax ka shakaadda!!

Markii ay Luuq jaadka iyo sigaarka ka joojiyeen, waxay Itixaadkuna soc saareen xeer-ciqaabeed dhaqanka soomaalida ku fooliin; kaasoo ah in qofkii labada midkood lagu helo meel fagaare ah lagu karbaasho oo 10 ilaa 30 darbadood tiro uu dhexaysa lagu dhufto! Taariikhda isticmaarsigii soomaalida qofkii la socdaa siduu og yahay, Talyaaniga iyo Ingiriiskuba xilli-gii ay dalkeenna gumaysanayeen, marna kuma dhiirran inay karbaashka keerar-koodii ciqaabta ku daraan, iyagoo iska ilaalinaayey raccatadaas islaweyni-da badan inay qabkooda dhaawacaan, dabadeedna la eedo! Si kastaba ha ahaatee, serkaal Itixaadka kis tirsan oo aan weydiiyey wana ay ciqaabta karbaashka ku doorteen wuxuu ii sheegay hadal run loo qaadan karo, asii ay badrad iyo

naxariisdarro ka muuqdaan. Wuxuu yiri, "...ururku awood dhaqaale uma laha inta uu dembiileyaasha xarig ku xukumo inuu jeelasha ku hayo oo maalin walba uu halkoodaas cunto ku siiyo!!".

In kastoo joojinta jaadka iyo sigaarka dad jebiyey la karbaashey, haddana labadooda midna magaalada kama joogsan, wakaana loo isticmaelaa tabtii hore. Wuxuu keliya ee soo kordhay waxay yihiin inaan dukaammada iyo suuqyada lagu kala gadan. Jaadku, wuxuu magaalada kaga yimaadaa dhinaca Beledxaawo, wakaana baabuurta lagaga dejijaa webiga jiinkiisa galbeed, meel 300 oo tallaabo aan waxba ka fogeyn kaabadda uu ciidanka Itixaadku joogo; halkaasoo ay ganacsatadu, isaga iyo sigaarkaba, kula kala wareegaan. Bishii Sibtembar ee sannadkan '94ka markii aan Luuq tegey, marduufka jaadka ahi wuxuu ka joozey intii uu Beledxaawo ka joozey, taasoo ku tusin karta in aan amarkii joojintu dhaqangal noqon!. Sidoo kale, wakaan isna wáx iska beddalin qiimaha sigaarka, dadkii cabbi jireyna, tiri ahaan, isma dhimin, siduu ku kaftamay nin dadkii lagu karbaashey ka mid ahaa oo aan Luuq ku waraystay. Ninkaas oo aan dareensiiyey jaadka iyo sigaarkuba inay xun yihiin oo in la joojiyaa ay wax wanaagsan tahay ayaa igu yiri, "...marka aad qaadayso tallaabadaas oo kale, wakaa loo bashan yahay dadweynaha inta badani inuu taageersan yahay... Ma aha laba nin oo keliyihi inay dadka kale oo dhan iyagu wax u go'aamiyaan... midda kale, jaadka iyo sigaarkuba waxay ka yimaadaan Mandheera oo Keenya ah, wakayna soo maraan Beledxaawo, markaas ka dib bay Luuq soc galaan...". Wuxuu ku soo ebyey, "...haddii ladagaallanka jaadka iyo sigaarka uu Itixaadka dhab ka yahay, iyaga ayaa soohdinta iyo Beledxaawo xoog ku haystee, maxay halkaas ugu horjoogsen wasyeen...?". Waa su'aal meesha ku jirta.

Dhallinyarada ururka ku soo biirta marka laga dhuadhicinayo jaadka iyo sigaarka inay joojiyaan, wakaa loo sheegaa inay, diin shaan, xaraan yihiin oo khamriga iyo khamaarka la mid yihiin. Badanaa looma bashdo in loo sheego dhibaatooyinka caafimaadka iyo kuwa dhaqaalaha ee ay qofka iyo qoyskaba u geysan karaan; kuwaasoo ay culimada Islaamka gaarkood cuskhadaan kolka ay labadass shey 'xaraan' ku sheegayeen. Dhinaca kale, wataa jira culimmo badan oo ka dhewrsate inay si gayahan 'xaraan' ugu sheegto, nar haddii een Sebbe Qur'aanka koriiska ah ku tusin, sunnadenaa aan meel leju diiday laja helcyn. Waxay, sidaa's dooteed, isaga gaabadaan inay yihiin waxyebo xun oo mudon in la naco (Nakruuhast), makaa yeelay

Eebbe keliya ayaas waima xaaraanayn kara, waima xalaalayn kara, awooddaasna
cidi lama wadaagto.

Sheekh Ahmed-Siraad Sheekh Cabdullaahi oo ka mid ah culimada waaweyn oo haatan Gedo ku nool ayaan weydiijey haddii 27,diin ahaan,bannaan tahay in qofka jaad iyo sigaar dartood lagu karbaasho.Isagoo aad nooddoo inuu u liicsan yahay aragtida ah inay xaareen jihin ayuu yiri,"labaduba waa wax xil leh oo si walba u tun,qofka isticmaelaana waa ku dembaabayaa, ha yeeshii,waa dembi isaga iyo ilaahiis ka dhixeeye...cid kale xaq uma laha,xilna:kama saarna inay dembigaas u raacato oo ku cigaabto!".

-VII-

Halganka joogtada ah ee uu Itixaadku ugu jiro gacan-ku-dhigidda Gedo wuxuu dhibaato u geystey nolosha siyaasadda iyo midda dhaqaalaha ee dadweynaha Gobolka. Taas si aan u muujinno wakaa lagaza-naarmaan ah inaan faahfaahinno dhawr arrimood oo ay ka mid yihiiin:xiriirkka uu Itixaadku la leeyahay hawlgalka Jamciyadda Quruumaha ee Soomaaliya (UNOSOM II), midka uu la leeyahay SNFta, hay'adaha samafalka ee Gobolka ka shaqeeeya iyo aragtida ay ka haystaan Ugaaska Reerka iyo odayaasha kale ee, hidde ahaan, bulshada hoggaamiya.

ku hayo, isna hortaago dhaqdhaqaqa seef-la-boodka ah ee Islaamka ku ab-tirsada oo danihiisa fow ee gobolka halista ku ah; Masar, Soodaan, Itoobiya, Iiraan iyo Soomaaliya oo ay hadda ku xoogeysanayaan. Waxaa loo malayn karaa inay wararkaasina kordhiyeen colaaddii ay Itixaadku u muujiyeen Maraykanka iyo weliba Unosom oo markii danbe xilkii uu hawlaha gargaarka iska saaray kala wareegtay.

Sabab doontaa ha u qarsoonaatee, dad badan oo soomaali eh ayaa si xad-dhaaf ah ugu farkay faroggelintii Maraykanka iyo bulshada adduunku ay soomaalida ugu soo gurmadeen dabayaqaqadii '92kii. Boqollaal qof oo dirir sokeeye iyo dawlad la'aan u baabba'ay ayaa maalin walba macaluul ugu dhimanaayey Xamar, Baardheere, Baydhabo iyo meelo kale oo dalkeenna ka mid ah. Dadkaas intii ku dhex-jirtey iyo intii ba'ooda telefishannada ka daawan jirtey ma awoodi karin inay gurmadkaas is-hortaagaan oo ka shakiyaan amaba ay ku taliyaan in la hakiyo inta la helayo sababta 'runta' ah ee faroggelinta ka dambaysa!! Waxay ahaayeen boqollaal qof oo si degdeg ah ugu baahnaa unto, dawo iyo nabadgeleyo; saddexdaas oo ay ka wasyeen dalkii ey u dhasheen iyo iyo kuwii madaxda isaga dhigayey. Waxaa mudan in la xusuusto toddobaadyo tiro yar ka dib in lagu guuleystey dantii dhoweyd ee gurmadka laga lahaa. Waxaa si layaab leh u yaraaday cudurradii gaajada iyo macaluushu ay sababayeen ee maalintii soo gashaba, Baardheere keliya, ay boqollaalku u god-gelaysey, cuntadii iyo dawadiina, laba bilood ka dib, waxaa la waayey cid qaadata! Sababta uu, haddeba, hawlgalkii rajo-soo-celintu (Operation Restore Hope) soomaalida badankeeda taageerada uga helay waa muddaas ee ma aha inuu ku guuleystey in dalka uu u soo celiyey dawladnimadiisii burburtay. Taas iyada ma jirto cid eed laga saari karo oo aan ahayn madaxda ururrada soomaalida, maxaa yeelay nin isagu gurigiisa duminaya cidina una dhisi karto.

Si kastaba ha ahaatee, Jamciyadda Quruumuhu wakay in badan isku dayday inay ururrada soomaalida meel isugu keento, si ay khilaafka ka dhexeeeya uga heshiyaan, isulana meel-dhigaan sidii ay dawlaaddoodii burburtay dib ugu dhisan lahaayeen. Shirarkaas waxaa Gobolka Gedo iyo degmooyin Galaguduud ka mid ah ka matalaayey jabhadda SNF oo iyada maamulka iyo siyaa-sadda gejigaas looga dambeeyo. Ururrada kale ee soomaalida iyo Unosom labaduba wakay aqoonsan yihiin, arrimaha dhulkaasna kala kaajoodaan madaxda SIFTA, ha yeesh ee wurtuu Itixaadku mar walba isku dayaa inuu cid

walba tuso jabhadda magacaas leh inaan wax gacanta ugu jirin!

Unosom iyo SNFtaba isku si ayuu Itixaadku u arkaa, wakaana ka go'an qorshe kasta oo ay labadoodu gobolka ugu soo talo-galaan inay god dheer u qodaan, dabadeedna ku hubsadaan. Waxaa tusaale inoogu filan wixii ay ka yeeleen heshiiskii dhawrka weji lahaa ee bishii Maarsa, '93kii ay ururra-da soomaalidu Addis Abeba ku kala saxiixdeen, ~~m~~jeeddadiisuna ahayd in saddexdii qaybood ee ay dawladdu ka koobnaan lahayd hoos laga soo dhiso, dadweynahana hubka laga dhigo. Madaxda SNFtu wax yar ka dib markii ay wax ka soc saxiixeen heshiiskaas, waxay wadahadallo la yeesheen Al-itixaad, iyagoo kù guubaabinaya inay ka qaybqaataan sidii, 'aynu, gobol ahaan, qodobada heshiiska u fulun lahayn'. Jawaabtii ay bixiyeeni wakay noqotay in ay mabada' ahaan diiddan yihiin waka alla wixii Unosom iyo 'gaalo' lug ku leh ama ka soo jeeda, iyagoo, malaha, dareensanaa heshiiskaas fulintiisa, iyaga gaar ahaan inaan dani ugu jirin. Waxay diideen Luuq oo ay joogaan in laga dhiso Guddiga Degmada ee tiradiisu 21ka tahay, kuna xusan heshiis-yadii Addis lagu ~~s~~axiixay. Waxay kaloo gaashaanka ku dhufteen qodobkii ahaa in hubka dadweynaha laga uruuriyo, sidaas darteedna ay kooda ku wereejiyaan guddiyada loo xilsaaray. Sheekh Aadan Sheekh Cabdullaahi oo ah Sheekh diinta Islaamka caan ku ah, gobolkana u dhashay ayaa isna soo faroggeliyey arrinta ururinta hubka iyo itixaadka, wuxuuna madaxdooda Addis Abeba uga soo diray warqad uu ku guubaabinayo inay hubka dhiibaan, heshiiska umnaddana raacaan. Waxba lagama ~~yeelin~~, waxbana kana naaso-caddaan³⁶.

Haddaba, magaalada Luuq mooyee, gobolka intiisa kale waxaa ka hirgalay dhismihii guddiyada degmacyinka oo qorshuhu ahaa markii ay isu yimaadaan inay 'guddi gobol' iska dhex-doortaen, dabadeedna uu gudligaasi iska soo saaro sadex xubnood oo uu gobol waliba u dirsado 'Gole sharcidejin' ah oo kutaloggalku ahaa, haddii uu isu yimaado, inuu isagu dhiso xukuumad kummeelgaar ah oo muddo laba sano ah dalka hoggaamisa. Gedo waxay ka mid tahay meelaha aan qorshahaas weli laga dhammaystirin, sababtuna ma aha khilaaf siyaasadeed ee dadweynaha gobolka ka dhex-jira...waa mid ka dhex-jira Itixaadka iyo SNFta oo aan kol dhow ka hor ka quusan inay si joogto ah madaxda ururkaas uga dhaadhiciyaan inay Luuq ku soo daraan hannaanka siyaasadeed ee gobolka iyo delkaba loo gartay³⁷.

Itixaadku waxay kaloo isku dayeen inay carqaladeeyaan dhismihii Guddiga Degmada Beledxaawo oo, in kastoo ay Rugta Booliska, ciidan ahaan, ay ijagu haystaan aysan, sida Luuq, u faroggelin nolosha maalin walba ah ee bulshada. Waxay ku dedaaleen inaan guddigaesi dhismin, waxaase taa ka horegey wakiillada SNFta iyo odayaasha magaalada, dabadeedna '93kii ayaa halkaas laga dhisay guddi 21 xubnood ah oo xafiiska siyaasadda ee UNOSOM uu haddiiba agoonsaday. Ha yeeshi, madaaka Itixaadku guuldarradaas ma ay oggolaan, wakayna dhenddooda ka go'aansadeen inay aarsadaan, guddiga ay Unosom agoonsatayna aan waxba u hagaagin. Ergeda Jamciyadla Quruumaha ee xaruntooda gobolku ay Baardheere tahay was la socdaan kaaladda ey Luuq iyo Beledxaawo, ciidan ahaan iyo naamul ahaanba, ku sugar yihiin. Way og yihiin in aenay ahayn degmooyin gacante SNFta ku jira, sidaas daraaddeed, wakiillo uma soo dirsadaan, mashaariicda taakulada dadweynahana wax kama soo gaaraan. Wakaad mooddaa labadaas meelood dadka deggan in lagu ciqbayo inay ka gilgilan waayeen taliska 'Unosom-diidka sh' ee haysta, taas darteedna ay iyaga oo keliyihi mas'uul ka yihiin dandarrada ay qabaan!!

Dhowaan iyo dabayaaqadii bishii Juun ee sannadkan ayaa arrimaha Gedo ninka Unosom ugu qaybsani wurtuu Baardheere ugu yeeray ergo ka tirsan Guddiga Degmada Beledxaawo ee la agoonsan yahay. Ergadaas oo uu Guddoomiyaha Degmadi hoggaaminaayey wataa loo sheegay Unosom inay dooneyso in ay degmadooda ka bilawdo mashaariic nolosha bulshada waxtar u leh, dad badan oo reer-beledka ahina ay shaqo ka heli karaan. Wakaase la weydiiyey, inta aan mashaariicdaas la bilaabbin, inay ballan-qaadi karaan nabadjelyada shaqaalaha jamciyadda quruumaha iyo inay ciidanka Itixaadka ka dhaadhi-cin karaan inuusan xorriyadda dhaqdhaqaaqa ee shaqaalahaas kala dhantaa-lin, hawlahoodana ku faroggelin. Si ay ergadu jawaab kama-dambays ah u bixiso, wakay ku noqdeen Beledxaawo, wakayna qabteen shir ay isugu yimaa-deen odayaashii magaalada iyo madaxdii bulshada. Waxaa kaloo iyaguna halkaas joogey oo loogu yeeray rag Itixaadka ka tirsan. Wakiillada iyo taa-geereyaasha ururkaasi jawaabtii ey bixiyeeni wakay noqotay mid la mid ah tii ay ka bixiyeen fulinta heshiiskii Addis Abeba. Ergadii iyo shirkiiba waxay u cheegeen in aenay yeelayn wax kasta oo Unosom iyo 'gaalo' lug ku leeyihiin...waana lagu kala tegey!!!

Maalmo yari kolkii ay dhacdadaas ka soo wareegeen, bilawgii bishii Luul-Jo ee isla sennadken ayuu Itixaadku soo saaray tax magacyo ah oo ka kooban

27 nin, xubno iyaga ka tirsani ku jiraan oo ay ku sheegreen intoodaasi inay yihiin 'Guddiga degmada Beledkaawo': Arrintaasi bilaan iyo xiisad bay ka kicisay bulshada degaanka ku nool dhexdeeda, in kastoo xubnihii lagu soo daray qaarkood ay durbadiiba ku dhawaqeen inay ka baxeen, iyaga oo ka xumaaday ka hor intaan lala tashan in magacyadooda la isticmaalay. Guddigii Degmada ee la aqoonsanaa ka sokow, waxay tallaabadaasi kaga caraysiisay dadweynihii magaalada oo markaaen asd u dareemay 'cunaqabataynta dhaqaale' ee uu la silicsan yahay iyo cidda ugu wacan.

Luulyo 9keedii ayaa madaxda Itixaadka wakaa gacanta laga geliyey war-qad 5 bog ka kooban oo ashtako xoog lihi ku qoran tahay, kana soo baxday oo ay wada saxiixeen odayaal tiradoodu dhan tahay 162 nin, ayna ugu horreeyaan Wakiilka Ugaaska ee aaggaas iyo Golaha Nabaddoonaada degaanka ee uu isagu u guddoomiyo. Nururka warqadda waxaa lagu soo koo**bi** karaa inuu ahaa codsi caro weheliso oo ururka lagu weydiisanaayo inay arrimaha siyaasadda ee magaalada faraha uga qaadaan Guddiga Degmada ee sharciga ah. Intiise aysan codsigaas dhambaalkooda ku soo gunaagnadin, odayaashu **waxay** ku faahfaahiyeen sida, maamul ahaan iyo nolol ahaanba, ay degmadu joogitaankooda u eedday, iyagoo, isla markaasna ka digey falalkoodu inay dagaal-sokeeeye u horseedi karaan. Waxay, runtii, ahayd bannanbixii koo-waad ee dadweynaha degaankaasi ay Itixaadka Gedo ugu sheegayeewaxa ay, dhab ahaan, ka gabaan !!

Tallaabadaas ay Golaha Nabaddoonaadu ku dhaqaageen ka dib, waxaa isna diiqdhqaaq abaabul ciidan ah sameeyey Guddiga rasmiga ah ee Degmada oo si ba'an ugo corooday 'guddiga' laga garab-sameeyey. Wuxuu u erkeen war loola jeeso in iyaga hawlahooda lagu nafseeyo, isla markaasna lagu muuji-naayo cid aad Itixaadka ahayni inaysan degmada warubo ka goyn karin. In kastoo Guddiga rasmiga ah ee Demadu ay ururiyeen hub iyo ciidan door ah, kooxo-kooxo hubaysanna ay magaaladaas, dhoollotus ahaan, ku dhex-mareen, haddans, nasiibwanaag, wax fal dagaal ahi ma dhicin. Taasina kuma imaan inta la wada hadlay in la isqanciyey ama ururku inta warqaddii ka jawabbey inuu baabbi 'iyey 'guddigii' ay iyagu magacaabeen. Waxay ku timid oo keliya 'xiriirka dhiigga' oo isku xira labada dhinac, asii dhinac keliya lagu aqoonsan yahay; dhinaca nabaddoonaada iyo dadweynaha caadiga ah!

Unosom weliteed Itixaadka xiriir **lama** jeelan, umana aqoonsan inay Jijiin urur miisaan siyaasadeed leh oo mudan in arrimaha Soomaaliya laga-

la xaa joodo. Waxay u haysataa inuu yahay urur-diineed hubaysan oo taageerada uu haystaa ay kooban tahay, dantiisung tahay inuu talada dalka kula wareego xoog, dabadeedna uu dhisoo xukuumad ay 'wadaaddadu' ka taliyaan oo la mid ah midda Iiraan. Itixaadka laftiisu, sidaan meel hore ku soo sheegnay, ma mooga aragtidaas uu maamulka J. Quruumuhu ka qabo, taasina waxay, maalintii soo martaba, ku kordhisaa colaad joogto ah oo ay u hayaan Unosom iyo, sidoo kale, jabhadaha soomaalida ee joogiddeeda taageersen. Dhawrka siyood ee markii Gedo la joogo ay coladdaas ku muujiyaanna waxaa ka mid ah, A) curyaaminta qorsheyaasha siyaasadeed ee lagu heshiyo inay gobollada oo idili, midba dhinaciisa uu ka fuliyo, sida mawqifkii ay heshiiskii Addis Abeba ka qaateen, B) Is-hortaagga mashaariicda taakulada ee hay'addaas ama kuwa ay maalgelisaa ay kolba degmooyinka gobolka qaarkood u fidiyaan, si shisheeyaha deeqda bixiya iyo dadweynaha aan kalgacal uga dhex-beermin, C) soo-dhoweynta burcadda gobolka ka tirsan ee inta kolba Unosom qalab ama baabuur ka soo dhacda la soo gasha degmooinka uu ururku, ciidan ahaan, ku haysto, D) iyo dacaayadda joogtada ah ee gurmadka bulshada dunida lagu yasayo, iyadoo dadweynaha laga dhaadhici-naayo joogitaanka Jamciyadda Quruumaha iyo shaqaalaheedu inay tahay wax, diin ahaan, zaaraan ah oo uu 'Jihaad' ka waajibaayo!

Hay'adda Unosom haddii ay Itixaadka ka leedahay aragti qeexan oo ay ku eegto, jabbadda SNFTu iyadu kana laha. In kastoo arrintu ay si toos ah jabbaddaas u khusayso oo ay ahayd inay beri horeba (bartamihii '92kii) soo bandhigaan siyaasad cad oo ay ururkaas kula dhaqmaan, haddana taasi ma dhicin. Si u eg sida dadweynaha caadiga ah oo ay waxyaboo badani isaga dhex-daadsan yihiin ayaad mooddaa hoggaanka SNFTana arrimo door ahi inay isaga qasan yihiin; marka loo eego aragtida ay ka haystaan ururka looclan-ka kula jira, inay aqoonsan yihiin iyo in kale, sida iyo habka ugu wanaagsan ee ay tahay inay ula xaa joodaan, haddiibe maalin maalmaha ka mid ah ay meel soo wada fariistaan. Madaxda SNFTa qaarkoodii aan Gedo kula kulumay, kama ay muuqan wax welwel ah oo ay ka qabaa :laba degmo oo gobolka ka mid ahi inay ku jiraan gacanta urur-diineed iyaga si walba u diiddan. Ma ay dareensanayn inay dareen tahay inuu gobolka ka buuko hub aad u faro badan oo, iyaga jabbadda ahi, aanay ururin karin, kana jawaabi karin berri-ka-maalin haddii ay soomaali wax ka weydiiso. Markii aan gobolka joogey, madarada SNFTu waxay u debecsanaayeen siyaasadda 'Asaddihinta'

ku salaysan ee ay Itixaadku adeegsadaan beryahan dambe,kolka ay doona-yaan waqtii dheeraad ah inay helaan.Sidoo kale,SNFta kama aen garan inay ka xun yihiin,in kastoo talada gobolka iyaga loo agoonsan yahay,haddana inaysan ka wada talin oo xataa degmooyinka qaar ka mid ah aanay weligood boogasho ku tegin!

Ururka Al-itixaad,Gedo ama gobollada kale halkii uu doono ha joogee,wuxuu isagu leeyahay aragti guud oo uu ka haysto SNF iyo dhaamaan jahadaha iyo ururrada soomaalida ee talada dalka,muddaba,looclanca ugu jirey.Si la mid ah sida ay Unosom ula dagaallamaan ayay iyagana ula dagaallamaan,giddigoodna waxay u sawiraan inay yihiin kooxo diinta Islaamka col ku ah oo,siyaasad ahaanna,shisheeyaha u adeega.Aragtidooda, madaxda jahadaha soomaalidu,iyaga oo aan la kala soocin,waxay ugu tilmaaman yihiin: A) jaahilnimo, B) siyaasad gurracan, C) Islaam-nacaybka, D) iyo kabo-qaadnimada gaalada³⁸. Waa urur aamminsan dadka raacsan oo qurihi inay yihiin kuwa keliya ee 'holaca iyo calanka Islaamka' kor u haya,qayrkoodna uu ku jiro 'jaahiliyyad' ay waajib tahay in hubka qarxa lala doonto,sidaasna dhulalka islaamnimada 'sheegta',asii aan ahayn dib loogu muslimijo!!Daacad ha laga ahaado ama yaan laga ahaane,danta ururka ee aen weligeed la faafin,asii la malayn karaa waa midaas,waana iyada fulinteeda waxa lagu raad-joogaa marka la is-hortaagayo tallaabo kasta oo siyaasadeed oo aysan iyagu qayb ka ahayn.

B)Itixaadka iyo hay'adaha sanafalka: Lix ama toddoba hay'adood oo sanafalka iyo taakulada dadweynaha u jooga ayaa gobolka ka shaqeeya.Hay'adahaas oo bedankooda ay Janciyadda Quruumuhu macligeliso wakaa ka mid ah: Brodare (Ireland),Memisa (Netherland), International Rescue Committee 'IRC' (USA) iyo Wakailist Ar-reemah oo Sacudi ah,asii delka ayrlaan ka diiwaan -gashan .Waxay wax ka qabtaan hawlaho caafimaddka,biyaha,beeraha,daaweynta xoolaha,waxborashada,korontada,taakulaynta iyo amahiisiinta ganacsatoda yaryar ee,inta dagaalkii sokeeye baro-kiciyey,dhowaantaan degmooyinkoodii ku soo noqday.Waxtarka adeegja bulshada ee ay fuliyan ka sokow,waxay,intii karaankood ah,ka qaybqaateen shaqo-u-abuurista dadka gobolka;taasoo suuraggelisay qoysas badan oo Gedo ku abtirsadaa inay ka soo noqdaan xeryaha qattootiga ee Keenya,gobolkoodana ku soo noqdaan.

Hay'adaas samafalku wakay shaqasleeyaañ aqoonyahannada takhasuska leh ee awel hore ka tirsanaan jirey wasaaradihi dawladdii soomaaliyeed sida takhaatiirta iyo injineerrada...waxaad ku dartaa kalkaaliyeeyasha caafimaadka,koronto-yaqaannada,wadeyacsha, . farsamo-yaqaannada baabuurta, ilaaaliyeeyasha,...iwm.Sidoo kale,wakay iyajana maalgeeliyaan oo dhiirrigeliyaan ururro soomaaliyeed oo samafal ah,kooxo gobolka ka tirsanina ay abuureen;kuwaas oo fuliya kolba mashruucyada ay hay'adahaasi hirgeleenyaan,sida ceesha qodistooda iyo hawlaha dhismaha qaybaha isbitaallada iyo dugsiyada.Waxay hay'ad waliba kuonaha dadweynaha uga kiraysan agallada ay deggan yihiin,kuwa nafiiisyada u ah iyo baabuurta ay ku shaqaystaan ee ay hawladeennadu ku dhaqdhaqaqaan .

Runtii,way jiraan arrimo dhawr ah oo hay'adahaasi ay dhalliilo ku mudan karaan,laguna eedayn karo,wakaana ugu weyn soomaalida oo aan waana laga taloggelin mashaariicda iyaga loogu danaynayo,vixxi u daranna aan la weydiin.Ka dib markii mashruuc walba dibedda lagu soo derso,miisaaniyadda ku baxaysana si kama-dambays ah la isula soo oggolaado ayay hay'aduhu gobolka keenaan,iyada oo uu heer-fulineed marayo.In kastoo ay arrintu sidaas tshay,haddana madanda degmooyinka iyo dadweynaha midna ma dhibsado,marba haddii aanay jirin dawlad dhexe oo waa u kala qorshaysa, mashruuc kastaa uu waktar u leeyahay,waxa hay'aduhu bixiyaanna ay yihiin deeq lagu taakulaynaayo dad aan meel kale wak ka sugeyn!Waxaad mooddaa in heshiis lagu wada yahay goldaloolooyinka hay'adaha samafalka in la iska indho-tiro,lagulana dhaqmo sida ay tirashdo ushmaahda Talyaanigu: Faraska hadiyadda ah ilkaha lagama eego!!Waxaad heloo nooddan in iyadana heshiis lagu wada yahay,dhalliil kasta ha lahaadeene,hay'adahaasi,adeeg bulsho iyo dhaqaale ahaanba,inay iyagu dadweynsha ugu jiraan 'kaalintii dawladda',haddii ay gobolka ka duudduubtaanna uu,si ba'an,heerka nolosha dadweynuhu aad hoos ugu dhacayo.

Markii,haddaba,la eego xiriirkha uu Itixaadku hay'adahaas la leeyahay waxaa la oran karaa waa mid ka yar roon midka wada coladda ah ee ay Unosom la leeyihiin.Waxaa jira sababo giddigood dhaqaale cuskan oo Itixaadka ku qasbaya inay yareeyaañ faroggelinta hay'adaha samafalka ee shisheeyaha,gaar ahaan kuwa ka hawlala goobaha ay iyagu joogaan ee kala ah Luuq iyo Beledxawo.Hay'adahaas oo inta laga caraysiijo degmooyinkaas

ka guuraa wakay sababi kartaa qoysas badani inay nolol-~~maalmeed~~kooda waayaan,dabadeedna,iyagoo midaysan, ay weeraraan cidda loogu dawgalay oo Itixaadka ah.Taasi waa mid.Midda kale,labadaas degmo dadka hay'adahaas u shaqeeya 80% waa gaar Itixaadka rasmi ahaan uga tirsan oo badanaa loo dhiibo hawlahilaalinta xafiisyada iyo guryaha hawladeennada shisheeyaha ah.Sida la iigu warramay,qof Itixaadka ka mid ahi,gaar ahaan ilaaliyeyaasha dhismeyaasha iyo wadeyaasha baabuurta, hadduu meelahaas qaarkood shaqo ka helo,wuxuu ku galaa isagoo og inay 'meerto' tahay oo muddo dhawr bilood ah ka dib uu u bannayn doono xubin kale oo ururka ka tirsan .Waa xeer uu hoggaanka Itixaadku u dejiyey dhallinyarada isaga taabacsan,loogana jeedo in badan oo ka mid ah in il dhaqaale loo sameeyo,si aanay meel kale ugu hanqal-taagin!Waxaa isna xeer kale ah tiro dadka Itixaadka ah,hay'adahaasna u shaqeyaa inay qayb ka mid ah mushaarkooda bil walba ugu deeqaan maamulka sare ee ururka oo isagu u madaxbannaan sida uu u gelaayo iyo wakyaabaha lagu bixinaayo.Hay'adaha oo la socda arrimahaas aan soo sheegnay,wakay ku guuleysteen inay,ilaa xad,si madaxbannaani leh hawlahooda ku fuliyaan,Itixaadkana kolba ugu hanjabaan,haddii faroggelin lagu sameeyo,inay degmooyinkaas ka guuri doonaan.Taas macnaheeduse ma aha inaan kolkol loo cago-jugleyn ama dhaqdhqaqa shaqaalahooda la xayirin,iyadoo la dareensiinayo inay ku hoos-jiraan awoodda ~~ciidanka~~ Itixaadka.Ka sokow waraaqaha dhaqdhqaqa ee shaqaalahaa shisheeyaha ah lagu qasbo inay goostaan,maalin walbana cusboonaysiiyaan,waxaa,haddana,marmar lagu qasbaa inay qautaan qaar ka mid ah dhaqanka muslimiinta.Haweeneyda ugu sarraya hay'adda Trocàire ee Beledkaawo ka hawlgasha ayaa intii een joogey,ay ciidanka Itixaadku weydiisteen inay beddشو habka lebbiskeeda oo ey sida dumarka muslinka sh u dabooshu madareeda,garbaheeda iyo lugsheeda.Waxnu enkay iyado oo sides yeeshey oo,halaha,intay dharkii badnaa ku gubatay isbabbinaysa,markaa been keligey isweydiijey; '...tolow,narcis dhici lahaa haddii dumarka muslinka sh ee dalalka 'gaalada' ku nool lagu qasbi lahaa ina sida dumarkooda u lebbistaan?!'

Dhaacooyinkaas oo kale oo lagu darey guud ahaan shakiga labada dhinac ku kala dhex-jira ayaa sababay inay yaraaduan tirada hay'adaha samafalka ee Beledkaawo ka hawlgeli lahaa.Tusaale ahaan,halka ay saddex hay'adood oo Reer-galbeed shi ay degmada Garbahaarrey ka shaqeyaaan,xarunna iyadu

u tahay, wakaa Beledxaawo ka hawlala mid qura oo iyada qudheedana uu fadhligeedu, kafiis shaan, Mandheera yahay. Taas baad mooddaa inay, dhaqaale shaan, Beledxaawo la daaddegtey, halka ay qof walba u muuqato Baardheere iyo Garbahaarrey inay dawladdii soomaaliyeed ee jiri jirtey ka raysteen! Muddadii u dhexaysey bilihi Juun iyo Sibtembar ee sannadkan, intii aan gobolka joogey, wakaa Beledxaawo maalin walba ka geeddiyi jirey qoysas ku dhex-nafooday oo gaajo-ka-carar ah. Waxay u guuri jireen Garbahaarrey iyo Baardheere oo hay'adaha samafalku ka abuureen nolol-dhaqaale, fursad shaqana laga rajayn karey. Nasiibdarro, waxay Beledxaawo muddadaas aan soo sheegnay ku tilmaannayd inay ahayd meesha qura oo soomaaliya ka mid ah oo ay dadku gaajo u dhintaan!!! Hana aan dareemin welwel ay arrintaasi ciidanka meesha fadhiya ku haysey!

c) Ugaaska iyo Itixaadka: Cilm-i-bulshadeedka soomaalida ragga bartaa sida ay ka warqabaan, Ugaaska, Boqorka, Garaadka iyo dhammaan Isinmada la midka ahi waxay, ugu yaraan, toddobadii qarni ee ina dhaaftay ahaayeen kuwa ugu sarreeya, una guddoomiya tolka soomaaliyeed. Wuxuu mid waliba ka ahaa meeshiisa nin guddoonkiisa iyo qof ahaantiisaba la maamuuso oo eray qalloocan iyo fal sirgaxan labadaba lagala maago. Astaanta gobannimo ee uu ahaa ka sokow, isim waliba wuxuu tolkiis u joogey Madakweynuhu qaramma-da casriga ah halka uu maanta u jocgo. Isaga iyo guurtida dhinacyadiisa fadhiday ayaa xil ka saarnaa danaha tolka iyo xiriirkha uu kuwa kale la yeelanaayo, wixii ay gooyaenna guddoon buu shaex aan laga daba-hadli jirin. Gumeysigii Reer-yurub kolkii uu qarnigii 19d dhulalka soomaalida qaybsa-day, wuxuu u yimid bulsho madaxdeeda sare leh oo kala dambaysa, rag tirsa-nina ay wax u guddoomiyaa. Maamuleyaashii Talyaaniga iyo Ingiriisku in yar bay isku deyi jireen inay arrintaas wax ka beddalaan, mar walbooyay isku dayaan meekhaenkha isinmada inay hoos u dhigaanna waxay kala kulmi jireen gedood dadweyne iyo guuldarro siyaasadeed. Sidaas darteed ayay u badnayd madaxdii caddaanku inay isinmadii soomaalida si aad u weyn u qaddariyaan, ugana dambeeyaan arrimaha ku saabsan tolka uu mid waliba u taliyo iyo degaanka uu ku dhaqan yahay. Waxay maamuleyaashaasu dhab u ogaadeen inaan soomaalida la xukumi karin, haddii aan madaxdooda, hidde ahaaneed, la tixgelin.

Waxaa la soo gasrey 1960kii, markii ugu horreysey ee tolalka soomaali-du, iyagoo wadajira, ay dawlad noqdeen. Waxay gumeysteyaashii ka dhaxleen

hannaan-dawladeed oo qaab-dhisneediisa laga soo guuriyey dhaqan-siyaa-sadeedka Reer-galbeedka (West's Political Culture), lehna saddekda laamood oo kala ah: Sharci-dejinta, fulinta iyo garsoorka. Ma ahayn hannaan wax u oggolaa amaba ay meeli uga bannaanayd isimmada iyo dhammaan madax-dii hiddaha ee qabaa'ilka u kala talin jirey. Taas baa sabab u ahayd inay haddiiba iska horyimaadaan isimmadii tolalka oo jiritaanka xafiisyadooda daafacaya iyo dawladdii dhalatay oo, sida dawladaha kale, u doonaysey in ay iyadu noqoto awoodda keliya ee dalka ka jiri karta, wakta ka fulisa. Waqtii yar ka dib, hoggaamiyeyaasha qarankii cusbaa ee lixdanaadkii wakay bilaabeen inay kaalinta isimmada aqoonsadaan, markii sida gumeysigii hore ay iyaguna hubsadeen inay maamulka dalka wax weyn ka tari karaan. awooddii dawladda oo aan la gelin sorgortan aad wax ugu dhiba ayaa isimma-diina laga qaybgeliyey qaar ka mid ah guddoommada saameeya tolka iyo degaanka uu mid waliba u boqrantahay. Ha yeeshi, taasi wax in badan lagu dhaqnay ma noqon .

Sannadkii 1970kii, wax yar ka dib markii ay la wareegtay, ayay xukuu-maddii ciidanku dhisay ee M S Barre wakay soo saartay mid ka mid ah kuwii ugu dhiirranaa xeerarkii ay waayadaas soo saari jirtey; kaas oo lagu baabbi'iyey kaalintii bulsho ama siyaasadeed ee ay lahayd dhammaan madaxdii hiddaha ee boqollaalka sano soomaalisa u soo talinaysey. Wakaa dembi la isku ciqaabo laga dhigay in la sheegto iyo, xataa, in carrabka la soo mariyo magacyada: Garaad, Ugass, Boqor, beeldaaje, malaaq iyo kuwa la uidha ah, raggii ahaana, wakaa kii loogu roonaa lagu magacaabay wax loo bixiyey 'Nabaddoon'! Ujeeddada xeerkas laga lahaa kolkaannu doonno in ayn ogaanno wakaa naloo sheegi jirey inay 'bedownimo' tahay, awoodda xukuumadda mooyee, inay dalka gudihiiisa awood kale ka jirto. Marar kale waka nala bari jirey inay ahayd tallaabo qayb ka ah 'ol'olaha ciribtiiridda qabya-ladda', runtiise, sideennu dib ka ogaannay, wanay ahayd tallaabo ay nadakda xukuumaddu ku doonaysey talada dalku inay jaanteeda ku soo wada ururto, cid kalena, ayn haba yaraatee, wax awood ah loo oggolaan. Hase ahaatee, sida uu badanaa ku danbeeeyo qorshe kasta oo ka soo horjeeda dhaqammada ummeduhu, wirtuu kaasina ku danbeejey inuu noqday xeer aan hirgelin oo ayn maskaxda dadweynsha inna wax saemayn ah ku jeelan. Iyada oo sanxuktuumad kale beddelin ayaa 20 sano ka dib wakaa dhaqdaj xukuumaddii xeerkas oo saartay, dabadeedna cidda keliya ee nadarmimo loo aqoonsan

yahay waxay noqdeen isimmada qabaa'ilka oo aad mooddo si buuxda inay dadweynuhu ugu soo celiyeen awooddoodii hore ee in **laga** xayuubiyo la isku deyey. Waxay noqdeen meecha qura ee ay hoggaamiyeeyasha jahbadaha iyo ergooyinka shisheeyuhuba ka doontaan '**sharciyadda**' iyo taageerada ay ugu baahan yihiin hawlgalka siyaasadeed ee loogu jiro dib-u-heshii-sinta qabaa'ilka soomaalida iyo dib-u-dhiska hannaankii dawladeed ee ay iska burburiyeen .

++++++

Ugaas Cumar Ugaas Kirsi oo ah Ugaaska dadyowga Reer-Gedooodka ah wuxuu shinsadaa Boqortooyo soo tamayd tan iyo qarnigii 15d, wuxuuna inta la hubo ku abtirsadaa 18 awoowe oo la wada caleemo-saaray. Waa nin dhallinyaro ah (55 sano) oo ay bulshadiisu aad ugu qaddariso sida uu danaheeda u dhawro, daacadda ugu yahay ee uu, haddana, u-kala-eekashadeeda isaga ilaaliyo. Dadka aad u yaqaani siday ii sheegeen, waa nin jecel oda-yaasha jilibbada iyo caaqillada inuu awoodda xafiiskiisa la qaybsado oo isaga maqnaanshihiisa aan waxba u xayirnaan. Markii ugu horreysey taa-riikhda Guriga Boqortooyada ee uu ka soo jeedo ayaa Ugaas Cumar waka uu oggolaaday inuu magacaabo wakoollo magaciisa ku hadla, magaciisa wax ku guddoomiya, magaciisana qabaa'ilka kale ee deriska ah heshiisyo kula gelikara.

Siday u soo mareen nadarka soomaalida kaleba, sanoojinkii afarta ahaa ee ina dhaafay waxay ahaayeen kuwo Ugaas Cumar soo mara kuwii ugu dhibta badnaa. Waxaa soo foodsaaray dhibaatooyin siyaasadeed, kuwa difaac iyo kuwo bulsho oo, burburkii dawladrnimada ka dib, si aad u ba'an u saameeyey degaanka uu u guddoomiyo. In kastoo qaybaha kale ee dalka ay dhibaatada dawlal la'aanta la qabeen, haddana Ugeeska iyo dadweynaha gobolkaba wataa Saar u ahayd arrin indhihi ummadda iyo kuwii dunida lu sco wada jeedisy. Bishii Febraayo, '91kii ayaa wataa u soo galay Madaweynihi xukunka Soomaaliya laga riday M S Barre oo markii hore u sheegtay inuu '**tolkiis**' magangelyo ahaan ugu yimid, markii dambese isku deyey inuu taladii dalka koog ku soo ceshado. Gar ha ahaato ama yay ahaane, arrintaasi waxay sabab-tay in shirkii labaad ee Jabuuti (Luulyo '91kii) ee ay ururrada soomaalidu isugu yimaadeen laga soo saaro qodobbo ay ka mid ahaayeen in la abaabulo ciidan jabhadaha oo dhan ka kooban oo dagaal ku qaada N S Barre iyo '**taageereyaashiisa**', si isaga loo soo qabto amaba loogu qasbo inuu

dalka dibedda uga baxo. Hirgelidda qodobkaas si uu ku baajiyo, wuxuu Ugaas Cumar guddoomiyey N S Barre inuu yahay 'tubin tolka' ka mid ah oo sugidda nabadgelyadiisu ay dadweynaha gobolka sacran tahay, ilaa uu Soomaaliya ka dhismo talis sharci ah oo qabaa'ilku ku wada jiraen, garsoor madaxbannaanna horgeyn kara. In kastoo ay dooddasuu meelmar u ekaan kartey, in badanina ay u guuxday, haddana wataas jirey kooxo kale oo Ugaaska iyo odayaashaba ku dirqiyi jirey inuu DUQA weydiisto gobolka inuu ka baxo oo magangelyo siyaasadeed dawladaha kale ee dunida middood ka codsado. Taas inuu marna yeelay iyo in kale lama oga, wuxuuse ku qasbanaa inuu iskummar laba arrimood fuliyo: Abaabulka hawlaha difaaca gobolka iyo isu-soo-dhoweynta kooka-ha joogitaanka ODAYGA ku muransanaa. Shirarkii beryahaas la qaban jirey ee uu ka hadli jirey wuxuu Ugaasku ku celcelin jirey inuu 'tolka oo idil' Ugaas u yahay, guddoonka ugu dambeeyasna uu kiisa yahay, isagoo, malaha, doonaayey inuu si dadban u yirashdo: Gedo aniga ayaa Ugaas ka ah ee N S Barre kama aha.

Haddaba, in kastoo hawlo keligiis lagu hallaynaayey aanay marnaba jirin, misana wuxuu Ugaas Cumar, afartii sano ee ina dhaaftay, dadkiisa ka kasbaday aqoonsi hor leh iyo maamuus badan. Shaqooyinkiisii, hidde ahaan, ku koobnaan jirey kala-saaridda xubnaha tolka, ducada, guddoominta arrimaha waaweyn ee tolka saanaynta ku yeelan kara, sida colaadda iyo nabadda; wakaa shaqooyinkiisaas beryahan dambe ku soc kordhay kuwo siyaasadeed. Unosom iyo madaxda shisheeyaha ah ee kolba gobolka boogashada ku timaaddaa waka ay codsadaan la-kulankiisa, wakayna kala hadlaan guud ahaan mustaqbalka dalka, gaar ahaanna arrimaha gobolka. Siifta lafteeedu wakay ku dhisan tahay sharciyad ku salaysan guddoon uu isagu riday sanoooyinkii '91kii iyo '93kii, wakayna madaxdeedu ku shaqaysaa is-afgarasho guud iyo wadatashi, markii nuddo la joogaba, ay la yeeshaa. Iyado oo diaqanka soomaalida la tiigeli-nacyo waka ayn marna la illoobin shirkasta oo si guud arrimaha dadka gobolka saamayn ugu leh in Ugaaska loogu jeero, isla markaasna uu go'aamma-daa isgu guddoomiyo. Soomaalida ka sokow, wakaa ijaguna haatan diaqankaas ilseeliya nadaxda Unosom ee gobolka ka shiqaysa. In kastoo uu ka cudurdaantay, wakay ahayd bilowgii bishii Sibterbar ee connedkan, markii ay Ugaaska si rasmi eh ugu martiqadeen inuu Baardheere Jirardo, si uu ula kulmo Indsiweynaha dalka Botswana oo magaaladees ku soo bogqanacyey tiro ka mid ah ciidankiis oo geyb ka eh ciidamada J. Quruumaha. Arrimo u gaar ah dertood, wuxuu Ugaasku wakiishay Guddoomiye-lu-nigeenka Siifta oo halkaa isgu ka natalay.

Siyaaalahaas aan soo tilmaannay ayay, sokeeye iyo shisheeyaba, Ugaaska u macuuusaan, iyada oo maenkä lagu hayo dhaqan fac weyn oo ay soomaalidu, inteeda badan, ka siman tahay. Waxaase nasiibdarro ah inaan ururka Itixaad-ka Gedo dhaqankaasi la wanaagsanayn, in la xusuusiyana aanay jeclayn. Wuxuu Ugaasku ugu jiraa 'astaaameha awodeed' ee ay ku dedaalayaan sidey goobta siyaasadeed ee gobolka uga saari lahaayeen. Ol'olaha magacdilka SNFta mid ka daran ayay ku hayaan Ugaaska iyo kaalintiisa bulsho, taasoo ujeeddadeedu tahay dhallinyarada ururka ka tirsan sidii maskaxdooda looga saari lahaa wax alla wixii dhaqan hore ah oo madaxnimo siyaasadeed iyo mid diineed labadaba ku lug leh. In kastoo madaxda sare ee ururku jeclayn in iyaga laga maqlo, haddana hadaaqa dhallinyarada taabacsan ayaa laga ogaan karaa siyaasadda ay Ugaaska iyo isimmada la midka ah ay ka qabaan. Mid ka tirsan macallimiinta da'da yar oo wax ka dhiga dugsi ku yaal Beledxaawo oo ay iyagu maamulaan ayaa yiri, "...Ugaaska ma aqoonsani, wakbana iiguma fadhiyo, marba haddii wusan kitaabka Ilash wax ku xukumin". Waxaan u sheegay inaan Ugaasku 'garsoore' ahayn, hawlihiisana aan qaaddi-nimo ku jirin. Wuxuu markaas yiri, "...waa inuu ku dhawaaqaa in gobolka Gedo kitaabka Ilash wax lagaga xukumo". Waxaan haddana u sheegay inuu yahay nin, qof ahaan, sidaas aamminsan, asii aan awood u lahayn, intuu subax soo tooso, inuu arrintaas guddoomiyo, iyada oo aen marka hore waqyeelka iyo wakgaradka degaanka laga dhammayn...". Wuxuu yiri, "...haddii ay sidaa tahay, Itixaadka ha ku soo biiro oo annaga ha nala shaqeeyo...markaas baannu aqoons, naynaa!!".

Kulan kii ugu horreeyey oo dhext-maray Ugaaska iyo Itixaadku wuxuu ku beegnaa bartamihi '92kii, markii ay dadka degaanku isu diyaarinayeen inay ciidankii USCda magaalada Baardheere ka saaraan. Itixaadka oo berigaas iyo haddeerba dedweynaha maqashiiya oo ku beerdulucsada inay yihin 'wiilashoodii' ayaa waxaa la xiriirey Ugaas Cumar iyo odayaal kale oo ka codsaday, hub iyo ciidanba, inay hawsha Baardheere gacan ka geystaan. Madaxda sare ee ururku jawaabtii ay Ugaaska siiyeeni waxay noqotay, "...codsi-gaga oo aannu yeelnaa wuxuu ku xiran yahay inaad saxiido in kitaabka Eebbe Gedo lagu xukumi doono...!!". Dhacdadaasi waxay Ugaaska ku ahayd, isna uu u qaatay quursi iyo aflagaaddo, wakayna uga dhignayd sidii iyadoo, haddeer iyo da'daan, loogu yeeraayo in la muslimiyo oo ashahaadada loo qabto! Waxay kaloo wakgaradka gobolka gaarkood u iftiimisay ujeeddooyinka

Itixaadka middood oo ah dhammaan nadaxda bulshada dhexdeeda magaca ku lihi - Ugaaskaba allaha ka dhigee - inay iyaga soo hoos-galaan. Haddii aysan maanta noqon, berri!

Muddo hal sano iyo dheeraad ah, Ugaas Cumar kolna ma booqan degmooyinka Beledxaawo iyo Luuq, taasina ma aha wax caadi kolka dhaqdhaqaqiisii hore loo eego. In kastoo aasu isagu jeclayn inuu ka hadlo, haddana taasi sababteeda ayay leedahay. Xog-ogaalka qaarkiis siday ii sheegeen, wakaan Ugaaska weli laga xael-marin sidii Beledxaawo loogu xumeyey markii ugu dambaysey ee uu halkaas tegey. Xushmo-darradaas uu Ugaasku berigaas mutay waxaa -sida la leeyahay- sabab u ahay Itixaadka rag ka mid ah oo ka sha-qaynaeyey isaga iyo dadka degmada qaarkood inay isqaniinsiiyaan. Wayna ku guuleysteen!! Kol dhow ka hor, Ugaas Cumar narna si toos ah ifafaalaha Itixaadka ugama hadlin. Bilawgii bishii Agoosto ee sannadkan ayay ahayd markii ugu horreysey ee uu sida kulul ururkaas ugu eedeyey inay yihiin duul 'kukun u ooman'. Tallaabadaas uu Ugaasku ku dhaqaaqay waxay ka dambaysey dareen dadweynaha gobolka ku baahay oo ku saabsanaa sida firfir-coon ee 2dii sano ee ina dhaafst Tay ay Itixaadku ugu dedaalayeen inay degmooyin dheeraad ah qabsadaan. Meelaha ay maanka ku hayaan wakay kolba u diraen kooxo dhallinyaro ah oo isku daya inay caqiidada wahaabiyada faafijaan, maamulka masaajiddadana ay la wareegaan. In kastoo ay dhallinyaradaasi dhawr jeer dedaalkoodaas ku guuldarraysteen oo guddiyada ras-niga ah iyo dadweynuhuba ay si xoog leh uga hor-yimaadeen, haddana weli kama quusan inay si degdeg ah Garbahaarrey, Baardheere iyo Buurdhuubo ula wareegaan. Bishii Abriil ee sannadkan ayaa koox dhallinyaro ah oo ururka ka tirsani Garbahaarrey u tagtay insy ka dhisaa, kana furaa dugsi ay iyagu leeyiliin, laguna faafijo aragtida ay diinta iyo siyassaddiba ka aad tinsan yihiin. Iska-hor-insaad iyo dagallo jecanta ah ayay arrintaaci dhashay, wakayse intii 4 bilood ah halkay qorchihi 'dhulfiidsiga' ee uu ururku kolba ku milicsedo bariga iyo koonfurta gobolka.

Sida la muususan yahay, naalo ka hor intii san Ugaasku arrinta ururka fagaaraha ku coo qaadin, waa tii ciidamada USCdu ay qabsadeen magaalada Beledweyne, hub faro badanna waa tay xoog kaga qateen ciidan halkaas degganaa oo dalka 'Zimbabwe' ka tirsan, ciidamada Jamciyadda Quruunaha ee Soomaaliya joogana qayb ka ah. Muddo jaabban dabadeed, gobolka oo idil

waxaa ku dhix-faaftay, Beledweyne ka dib, qorshaha dagaal ee USCdu inuu Gedo yahay. Waxaa iyadana la maleeyey wararkaasi inay Luuq iyo Beledkaawo ka imaanayeen, dad ururka ka tirsanina ay si kutaloggal ah u buunbuunyeeen. Waxaa la ogaaday inay ahayd sheeko ay u abuureen inay ku hirgeliyaan mashruucooda isballaarinta, iyagoo bulshada ay hortii dhiillada geliyeen ugu yaboohaya in ciidankooda loo oggolaado inuu Garbahaarrey iyo Buurdhuubo dego, sidaasna uu meelahaas ku daafaco. Laba jeer oo isu dhow ayay isla bishaas Agoosto gudaheeda ergooyin u kala direen labadaa magaalo, iyagoo sheeganaya ururkoodu inuu 'tolka' u dhisan yahay, xilna ka saaran yahay inay 'cadawga' ka daafacaan, marba haddii hubka ugu badani uu iyaga gacantooda ku jiro. Wakay noqotay dood aan laga hoos-qaadin oo si cad loogu diiday, iyada oo la wada dareensanaa dantoodu inay ahayd oo keliya 'dhulfidsiga' iyo sidii ay mar uun, ciidan ahaan, ugu taabi lahaayeen degmooyinka aan gacantooda ku jirin, gaar ahaan xarunta Garbahaarrey.

Ugaas Cumar oo dareensan qorshahaas isballaarinta ee ururka ayaa lagu nartiqaaday inuu ka hadlo shir Garbahaarrey lagu qabtay. Wuxuu halkaas ku cambaareeyey dedaalkii cusbaa ee ay Itixaadku ugu jireen dhulfidsiga, wuxuna ku tilmaamay 'urur rukun-maroorsi u jeeda'. Wuxuu yiri, "...Itixaadku waa inay culimmada gobolka ka mid noqdaan, joojiyaanna diinta ay qoriga ku hor-wadaan...". Isagoo aad mooddo xubno ururka ka tirsan oo goobtaas fadhiyey inuu farriin u tebinaayo ayuu hadalkiisii ku soo gebaggabeyey, "...dadka waxaa u talinasya ciddii ay rabaan ee xoog laguna hayasan karo...". Maalintii taas xigtey (8/8/91) ayuu Ugaasku soo saarey warqad የ bog ka kooban oo Itixaadka u socota, wax badanna aan ka duluc fogeyn tii odayaasha Beledkaawo ay markaas ka hor u direen. Warqaddaas oo Guddiga iyo odayaasha Beledkaawaba taageero u ahayd, wuxuu Ugaasku ururka ku eedeeeyey:

- inay iyagu nas'uul ka yihiin gobolka oo si buurda u fulin waayey qodobbadii heshiiskii Addis Abeba, gaar ahaan qaybihiisii ku saabsanaa dhismaha guddiyada maamulka degmooyinka, kuwa gobollada iyo, marka ugu dambaysa, golaha sharci-dejinta ee qaranka;
- inay nas'uul ka yihiin heer-nololeedka sida weyn u hooseeya ee Beledkaawo, ka dib markii ay kaalmadii shisheeye iyo hay'adihii samafalka ka hor-joogsadeen.

Wuxuu ugu dambaystii, isagoo ka digaya dagaalkii Boosaaso oo kale inuu

Gedo ka qarne, dhambaalkaas gudihiisa ku guddoomiyey labada qodob oo kala ah:

- 1) "Ururka Al-itixaad inuu maamulka degmada Luuq ku wareejiyo guddi odayaal ah oo ka kooban duqowda beelsha degaanka, si ay u qabangaa biyaan dhismaha Guddiga Degmada oo aan la'aantiis midka gobolku dhismi karin;
- 2) Ururka Al-itixaad inuu joojiyo nukur-tiridda Guddiga Degmada Beledxaawo ee ay Unosom II aqoonsan tahay, kuna wareejiyo talada degmada iyo maamulka saldhigga booliska. Waa in la joojiyo dhismaha guddiyada kale ee guddiga rasmiga ah ee degmada laga garab-dhisayo...".

Warqaddaas Ugaaska oo nuqul ka mid ah loo diray xafiiska Unosom II ee Baardheere, waxay abuuray wax lagu sheegi karo 'dhulgariir siyaasadeed' oo lagu wada baraaruugey. Waxay ahayd markii ugu horreysey ee uu Ugaasku si aan mugdi ku jirin u qeexo fikradda uu Itixaadka ka qabo, waxyaabaha uu ku diiddan yahay iyo sida uu rabo inay hadda ka dib u dhaqmaan. Qaar ka mid ah oo aan kulannay sidii aan ka dareemay, waxay madaxda ururku warqaddaas u qaateen 'guuldarro siyaasadeed' oo meel halis ah ka haleeshay iyo 'gool' dadka iyaga diiddani ay si qurux badan uga dhalijeen! Waxay kordhisay coladdii ay Itixaadku, awel horeba, u qabeen Ugaaska, SNFta iyo dadweyncha aan iyaga ka tirsanayn, isla markaansa waxay yaraysey, in badanna dib u dhigstay rajadii ey ka qabi kareen neelo cusub oo gobolka ka mid ah inay u qabsadaen sidii fududayd ee ay Luuq iyo Beledxaawo hadda ka hor u qabsadeen!.

Wax ugu wacnaaba, Itixaadku, haba yaraatee, wax jawaab eh kama bixin warqaddii Ugaaska iyo tii ka horreysey ee Golaha Nabaddoonnada Beledxaawo ay isla iyaga u qoreen. Sababtana, malaha, keli good baa garan kara!!

...50...

Gedo ka qarwo, dhambaalkaas gudihiisa ku guddoomiyey labada qodob oo kala ah:

- 1) "Ururka Al-itixaad inuu naamulka degmada Luuq ku wareejiyo guddi odayaal ah oo ka kooban duqowda beelsha degaanka, si ay u qabanqaal biyaan dhismaha Guddiga Degmada oo aan la'aantiis uidka gobolku dhismi karin;
- 2) Ururka Al-itixaad inuu joojiyo nuxur-tiridda Guddiga Degmada Beledxaawo ee ay Unosom II aqoonsan tahay, kuna wareejiyo talada degmada iyo naamulka saldhigga booliska. Waa in la joojiyo dhismaha guddiyada kale ee guddiga rasmiga ah ee degmada laga garab-dhisayo...".

Warqaddaas Ugaaska oo nuqul ka mid ah loo diray xafiiska Unosom II ee Baardheere, waxay abuurtay wax lagu sheegi karo 'dhulgariir siyaasadeed' oo lagu wada baraargey. Waxay ahayd markii ugu horreysey ee uu Ugaasku si aan mugdi ku jirin u geexo fikradda uu Itixaadka ka qabo, waxyaabaha uu ku diiddan yahay iyo sida uu rabo inay hadda ka dib u dhaqmaan. Qaar ka mid ah oo aan kulannay sidii aan ka dareemay, waxay madaxda ururku warqaddaas u qaateen 'guuldarro siyassadeed' oo neel halis ah ka haleeshay iyo 'gool' dadka iyaga diiddani ay si qurux badan uga dhaliveen! Waxay kordhisay coladdii ay Itixaadku, awel horeba, u qabeen Ugaaska, SNFta iyo dadweynsha aan iyaga ka tirsanayn, isla markaasna waxay yaraysey, in badanna dib u dhigtox rajadii ay ka qabi kareen neelo cusub oo gobolka ka mid ah inay u qabsadaen sidii fududayd ee ay Luuq iyo Beledxaawo hadda ka hor u qabsadeen!.

Wax ugu wacnaaba, Itixaadku, haba yaraatee, wax jawaab ah kama bixin warqaddii Ugaaska iyo tii ka horreysey ee Golaha Nabaddoonnada Beledxaawo ay isla iyaga u qoreen. Sababtana, malaha, keligood baa garan kara!!

G E B A G G E B O

Al-itixaad Al-islaomi wax urur - sida magaciisa laga jaran karo - ku doodaaya inuu jahay mid u halganaya sidii ay Soomaaliya uga dhialan lahayd dawlad shareecada Islaanka ummadda ku xukunta. Habka ay hadaf-kaas ku maqijinayaani ma aha qancis iyo inay madaxda kala duwan ee bulshada arrinta ka dhaadhiciyaan. Qorshahooda kuma jirto inay tab ka dhigtaan fikradda ay culimadda Islaanku, badanaa isku reacsan yihiin oo ah:inta aen dawlad islaanka wax ku maamusha la dhisin in loo baahan yahay in bulsho muslin ah la dhisoo.

Sida kuwa kale ee ka jira Bariga Dhexte iyo Waqooyiga Afrika, ururka Itixaadkuna wuxuu rumaysan yahay shan farood iyo calaascal in talada loogala wareego 'cilmanniyyinta' soomaalida ah oo laga yaabo inay mustaqbalka dalka dawlad ka dhisaan. Taasi siday ugu hirgasho, waxay lama-huraan u arkaan inay yeeshaa hubka ugu farasha bedan iyo ciidanka ugu daacadsen ee ay filayaan, goor ay noqotaba, inay ku jebin doonaan ciidan-ka 'cilmanniyyin ta'.

Ururka oo dalka gudihiiisa iyo dibeddiisaba laamo iyo unugyo ku leh, waxaa, malaha, ugu dhiirren laantiisa aagga 5d ee Itoobiya iyo laantiisa Gedo jongta. Kidda hore, waxay kal hore dagaal ku qaadday xukuumadda Itoobiya oo ligreegu hoggaamiyo, taariikhda dalkaas markii ugu horreyseyna oggolaatay fikradda nadexbannaanida qawmiyadaha, shardise uga dhigtaay in hababka dustuuriga ah loo naro. Laanta kale oo ah Itixaadka Gedo, waxay ciidenleedo hubaysani weog ku haystaan leba degmo oo gobolkaas ka mid ah, degmociyinko kaleno go'doon **ka ah**. Wakkas naanta xarun u ah magacelada Luuq oo dhawaantun Itixaadka aagga shanad u noqotay gabbaad ay ku soo cararaan kolkii lagaga gacan-surreeyey jecbo ka mid sh luwii ey askarta dawledda isaga horyimadeen. Dad yar baa ka warqaba inay berigaas Itoobiya ku fekarteey inay Luuq weersor ku qaaddo, iyada oo u qanda-tey inay magaceladaasi noqon karto saldhig lagaga soo duulo!

Guud aheen, qorshaha siyaasadeed ee Itixaadku wuxuu waqtigan ku sslaysan yahay inay is-hortaagaan dedaal kasta oo lagu gaari karo in lagu dhisoo xukuumad soomacliyeed, tansoo, sida ay tuhunsan yihiin, noqon kartaa swoodda qura ee socodkooda hakin karta. Haddiibose ay dhacdo

inay xukuumadi dhalato, waa jay ku dedaalaan inay dhalato iyaga oo xoog leh, una beerdhigi kara ciidanha laga yaabo inay xukuumaddaasi lu soo duuliso.

Qaybta Gedo ee Ururka oo ah qaybta keliya ee dhul haysataas wakay ku degdegaysaa inay qabsato gobolka oo dhac, ka hor inta aenay **imaan** xukuumadda ay soomaalidu wada sugeyso. In kastoo aad weydiiso, haddana nadaxda ururku kuu sheegi nacyaan anaba kuuma sheegi karaan waa, haddii ay xukuumadi dhalato, ay ka yeelayaan hubka ay haystaan. Ma dhiibi doonaan, nise was haysan doonaan, haddii ay haystaanna sow na noqon doonaan dawlad dawlad kale ka dhex-dhisan. Halka ay soomaalida dhibaatadu uga soc socotaa waa halkaas!!

Waxaa loo baahan yahay siyassiyiinta soomaalidu inay haddeer ku dhaqaqsaa dedaal ay dalka kaga baajinayso tinaaddo xanuun badan oo u eg midda ay ku nool yihiin bulshooyinka Nasar iyo Aljeeriya. Nadaxda Itixaadka waa in loo sheegaa, si loogu oggolaado kaqaybgalka tartanka awoodda siyaasadeed ee mustaqbalka, inay hubka **dhigaan**, kuna wareejiyaan naamullada ka jira degnooyinka ay kala jocgaan.

Haddii aasu ururkaasi sidaas yeelin, wuxuu ku qasbanan doonaan inuu ka horjimaado oo dagaal aacn dhamaad lahayni dhex-noro xukuumad, kolley, dhalan doonta oo mid dhene ama mid gobol sh, rabtana inay aworddeeda dalka wada gaarsiiso, iyada keliyihina hub haysato. Dagaalka dheer oo muslimiinta soomaalidu u kala safato, Itixaadku diyaar na u yahey? Wuxaan rajeynayaan jawabtu inay 'maya' tahay.

Ahmed F. Cali "Idaaqaa"

Nov. 1994

R C M A, I P A L I A

1. SNF (Somali National Front) : Urur ama jahbad ka mid ah kuwa soomaaliyeed ee ay qabiilkha Marreexdaanlu isugu tageen dhaanadkii '91kii, burburkii dawladda soomaaliyeed ka dib. Waa jahhaddaas iyo taageereyaasheedu ka taliyden degmooyinka Cabudwaq iyo Belenballe oo Gobolka Galguduud ka tirsan iyo afar degmo oo ke mid ah linda uu Gobolka Gedo ka kooban jolay.
  2. USC (United Somali Congress) : Mid ka mid ah, uguna dembaysey jahbadihii hubaysnaa ee ay qabaa'ilka soomaalida gaarkood u sahaysteen manjoxaabinta iyo rididda tukuuu maddii M S B arre. In kastoo ay durbadiiba laba u kala jabtay, haddana waxay bilawgii ahayd jahbad ay qabiilkha 'hawiye' isugu tageen. Sannadkii 1989kii ayaa Roona lagu asaasey.
  3. Fikriga Wahaabigu wuxuu kolkii ugu horreysey dalka Soomaaliya soo galay afartaneeyihii qarnigan, ha yeeshay si xoog leh ayaa looga hor-yinid, gaar ahaan Gaalkacyo iyo neelo kale oo gobollada dhexe ka mid ah. Wuxuu yeeshay suncad xun, dadkii yaraana ee rascayna wakaa loo bixiye "BIDCO". Sidaas daraaddeed, nadaxde Itixaadku, in kastoo ay fikrigaa dalka ku faafinayaen, haddana una fududa inay qirtaan, wanayna jecel yihiin in loogu yeero 'dhaqdhaqaq salafi ah' (حركة الحدقة).
  4. Dacwada Wahaabiyada oo Gobolka Nadj ka bilaabatay wakay sababtey isbahaysi ilaa maantaba jira oo ka dhexxeeya warasadii Sheekh Maxamed Cabdulwahaab iyo qoyska Reer-Sacuud oo ku nagacaaban dhulka ballaaran ee hadda loo yaqaen Boqortooyada Sacuudiga.
  5. Akhri kitaabka 'Ad-durar As-saniyah Fir-raddi Calat-wahaabiyah' oo uu qoray Axmed Bin Zeyni Daxlaan, bogagga 48-49, daabacaadda Shanaad, laguna faafijey Qaahira, 1985Kii. Nagaca kitaabka oo ah carabigii uu ku soo baxsey waa: "إِنَّمَا يُرْجِعُ مَوْتَهُ إِلَيْهِ"
  6. Bisha 3d ee sannadka Islaanka; Rabiic Al-Aval.
  7. Arag aayadda 11d, suuradda 42d ee Qur'aanka kariimka ah, laqbaheedana ka doono kitaabka la yirachdo: Tafsiir Al-jalaaleyn, bogga 512d, kana soo bakay Daar Ibn Kathiir, daabacaadda 6d, Beyruut, Lubnaan.
  8. Tusaale ahaan, arag: A) aayadda 88d, suuradda 28d, B) aayadda 64d ee suuradda 5d, C) aayadda 27d ee suuradda 55d, D) aayadda 10d, suuradda 48.
  9. Arag bogga 45d ee kitaabka: Ad-durar... (eeg kor iyo tirsiiga 5d).
  10. Caqiidada Al-Ashcariyah oo ku nagacaaban Sheekh Ashcari oo ahaa Reer-Baqdaad ahaa (dhintay AD 936) waa nidda ay musliminta dunidu u badan

tahay, lana rumaysan yahay inay tahay caqiiideda ugu sarsan kolka laga hadlaayo sifoojinka Eebbe ee abad-jireenka ah, sugidda aragtidiisa maalinta Qiyaamaha iyo awoodda aen xadka lahayn ee uu ku naamulo abuurttiisa iyo weliba falalkooda. Culimada warweyn ee Ashcariyado wakax ka mid ah: Al-Baqillaani (dhintay AD 1013), Al-Baqdaadi (dhintay AD 1037) iyo Al-Juweyni (dhintay AD 1085).

11. Tusaale ahaan, sida ay soonaalidu u badan tahay, haddii aad baratay oo aad nad-habta Shaaificiyada ku dhaqato, wakaa loo bahan yahay inaad weyseysato mar alla markii aad taabato **qof** dunar ah oo aan teed kaa xigin, qaengaar ah (15 sano jirtey), shisheeyana kaa ah. Afarta nad-habood midna haddii aadan barannin waxaa kuu bannaan, markii aad isla qofkaas dunarka ah taabato, inaad haddii aad doontana iska tukato, haddii kalena aad weyseysato, adiga oo ka faa'idaysanaya sidii ay culimadaasu isugu khilaaf-tay laqbeta aayadda 6d ee suuradda shanad ee Qur'aanka kariinka ah.
12. Tusaale ahaan, Ingiriiska iyo Talyaanigu kolkii ay Sayid Maxamed Cabdille Xasan u maleegeen afgenbigii dhicisoobey ee taariikhda ku galay nagaca ah 'Canjeel-talo-waa', raggii ay ku adeegteen wakaa ka mid ahaa Darwiishkii la oran jirey Cabdalla Shixiri oo intii muddo ah Daraawiishta arrimaha dibedda u qaabbilsanaa. Cabdalla Shixiri, isagoo fulinaaya qorshaha labadaas dawladood, dhinaca dintana Sayidka ka dacasyadaynaya ayaa wakaa la geeyey Maka, si uu hoggaaniyaha Daraawiishta uga ashtakeeyo bersadda Sheekh Maxamed Saalax oo sheekhiisii ahas. Hawlgalkaasi wuxuu dhalay warqad ceebayn iyo 'dayro' ah oo Sayidka u jeedda, hase ahaatee taariikh-yahannada Daraawiishtu ay qabaan inay 'bug' ahayd oo aanay xafiiska Sheekha ee Maka ka soo bixin. Si kastaba ho ahaatee, gabayada Sayidka mid ka mid ah (Arag diiwaanka gabayadii Sayid Maxamed, bogga 299) wuxuu ku ituseyaa Cabdalla Shixiri iyo warqad uu, malaha, isagu Maka geeyey, wuxuu ku tilmaamayaas tilmaamo saddeex ah oo ay ka mid tahay inuu 'WAHABI' jahay. Wuxuu yiri:

"Ina-Shixirigii wagarsanaas weled-najaas weeye
Wargadduu magaalada u diray talo wahaab weeye!"

13. Culimmo ka tirsan Ahl As-sunnah wal-jamaaca oo aen gobolka ku arkay waxay qabaan inay, diin ahaan, xeraan tahay xoolaha sakada in lagu 'biilo' ciidan aen jahaad xaq ah ku jirin oo 'ujeeddooyin adduunyo' loo sanayst Tay, sida midka uu Itixaadku Gedo ku leeyahay. Waxay taas u cuskanayaan Qur'aanka kariimka sh oo si cad u geetay dadka nooco mudan in sakociyinka loo qaybiyo. Arag diiwaanka 60d ee suuradda 9d, laqbaheedana ka alhri: Fafsiir Al-Jalaaleen, bogga 196, Daar Ibn Kathiir, daabacaadda 6d, Beyruut.

14. Sheekh Cabdulcziiz Bin Baaz oo ah Muftiga Sacuudiga wuxuu nuddo dheer mas'ul ka shaa arrimaha diinta ee dalkaas, waxaans la runaysan yahay kafiiskiisa oo niisaaniyad noog leh maamulaa inuu si aen toos ahayn u taakuleeyo laanaha Itixaadka ee Geeska Afrika. Laanta Gedo ee ururku waka ay sed u qaybisaa oo gofkii ku biirabe ay siisaa kitab yar oo uu Sheekhasshi joray, looguna telo-galay inay dadku isegs keliya ka bartaan sida 'habboon' ee loo tuktado. Waxaa lagu magacaabsaa: Sifatu Salaatin-nebi.
15. Sidaan neel hore ku soo sheegney (Arag kor iyo tirsiga 4d), isbahaysigii Sheekh Muzzamed Cabdulwahaab iyo Muzzamed B in Sacuud ee qarnigii 18d, wuxuu dhilay Boqortooyada Sacuudiga. Heshiiskaas isbahaysiga oo ilaa maanta dhaqangal ah waxaa qodobbadiisa aan weligood la jebin ka mid ah inay Reer-sacuud yeeshaan Boqortooyada maamulkeeda dawlad ahaaneed, qoyska Aal-Ashaykhna looga danbeeyo arrimaha diinta.
16. Qodobbadaas qaer ka mid shi waray ku xusan yihiin Fiq-higa Al-Imaan Ahmed, sidaas darteed, maamuisid nooyee, ku dhiirran mayno duriddooda. Waaan u soo qaadannay oo keliya inaan muujinno sida ay wareer ugu ridi karaan dadka soonaalida ah ee boqollaalka sano Fiq-higa Shaaificiyada ku soo dhaqmaayey. Bal malee dareenka nin soonaali ah oo lagu yiri, "hilibka geelu weysada waa jebiyaaye, nar alla markaad cunto ka weyseys!".
17. Labada Sheekh ee aan Nayroobi iyo Beledkaawo kula sheekaystay, in kastoo ay gobolka u dhasheen, haddana wakay iga codsadeen in aseen magacooda sheegin, haddii ay dhacdo inaan warkooda isticmaalo. Sheekha aas Beledkaawo kula kulnay wuxuu ii sheegay inuu dhowaanten joojiyey inuu ku tukado nasaajiddada ay Itixaadku maamulaa ee ku kala yaal labada magaalo ee ay gobolka ka haystaan.
18. Almustaqbal International; cadadkii 4d iyo 5d, July-December, 1994; Toronto - Ontario, Canada.
19. Marka ay Wahabiyyadu ceebaynayaa Tawasulka wakay u bedan yihiin inay soo daliishadaan aayadda. 3d ee ku jirta suuradda 39d ee Qur'aanka kariimka ah, taasoo uu Eebbe uga warreemasyo sababta ay gaaladii Maka 'asnaanta' u caabudi jireen oo ahayd inay Eebbe ugu dhowaadaan, iyeguna ay taas ku kaalmayn karaan.
20. Arag bogga 20d ee Kitaabka: Ad-durar As-saniyah (eeg kor iyo tirsiga 5d).
21. Waxay dadka gobolka qaarkood ii sheegeen in cumada sadaqada ah ee 1992 & '93kii uu Itixaadku marimar keeni jirey degnada Beledkaawo iyo Luuq ay siin jireen oo keliya qoysaska ururka ka tirsen. Bashi doontaa ha haysee, dadweynaha aas ururka shayn i kaalmadaas weligood lana siin.

22. Akhri aayadda 11d ee suradda 4d ee Qur'aanka kariinka ah.
23. Arriisaha diinta ee Soomaaliya waxaa inta badan donsyn jirey wargeys-ka AL-nujtanaac oo dalka Kuweyt ke soo tixi jirey iyo cajalado uu soc saari jirey Sheekh Reer-Masar ah oo lagu magacaabo:Kishk.
24. Sheekh Maxamuud Macallin Nuur oo ninka 2d ka ah nadaxniada Itixaadka Gedo.
25. Erayga ay Itixaadku nadaxdooda ku tilmaamaani na aha mid afsoomaali ah, anigaana erayga 'guddoomiye' halkan u doortay, si ay akhristeyaa-shu ujeeddada u gartaan.Waxay iyagu istichaalaan erayga afcarbeedka ah: AMIR.Sidaas darteed, Sheekh Maxamed Xaaji Yuusuf waa Amiirkha Itixaadka Gedo, Sheekh Maxamuud waa Amiir-ku-xigeenka, ardayga 'fasallada dugsiyada midkood kabiirka ka ahi waa 'amiirkha fasalka', haddii ay gabar tahayna waa 'amiiradda fasalka'.
26. Sheekh Maxamed Macallin Xasan waa nin diinta Islaamka aad u yaqaan oo Soomaaliya iyo Masarba wax ku bartay.In badan aye lagu xiray anarka xukuumaddii M S Barre, isagoo nar walba loo haysan jirey inuu xukuumadda manjokaabinaayo, una adeegsanaya diinta.
27. Waraysigaasi wukuu ka baxay BBCda, laanta afsoomaaliga, 16/10/94
28. SSDF (Somali Salvation Democratic Front): Waa jahhaddii ugu horreysey jahadihi ay qaba'ilka soomaalidu u abuureen, si ay u ridaan xukuumaddii M S Barre.Waxaa 1978kii asaasay G/Sare Cabdullaashi Yuusuf oo ka tirsanaa Koogga Dalka Soomaaliyeed, waxayna markii, tol ahaan loo eego, ay ku nagacaaban tahay qabiilka Majeerteen ee Daaroodka ah.
29. Tiradaas waaan afkiisa ka hayaa Cabdullaashi Yuusuf oo aan Rooma ku arkay bilawgii sannadkan '94ka.Ha yeeshoo, dadka kale ee aan la kulnay, gobolladaasna u dhashay tirada intaa way ka yaraynayash, lamana aha inay 100 nin ka bednayd.
30. Rassii dagaalkaas Luuq ku dhiirroday ee SHFta la galay waa horruud u ahaa wadaad la oran jirey Sheekh Yuusuf oo ahaa ninkii Itixaadka, ciidan ahaan, Gobolka Gedo ka asaasay.Isla dagaalkaas ayuu ku geeri-yooday, isaga iyo rag kale oo ka mid ahaa koondii uu kaxeystay.
31. Waa arrintaas ku adkaystay wadaad la yirachdo Sheekh Xasan Dahir oo Hawiye ah (Habargidir!!).
32. Waraysi aan Beledkaawo kula yeeshay Ahmed Cibaad Bulkhan, 22/6/194ka.
33. G/Sare Yuusuf Dhuumeel oo waraysi Beledkaawo kula yeeshay 22kii Juun ee sannadkan, wukuu, ilaa beri dhoweyd, ka mid ahaa madaxda sare ee Itixaadka.Wukuu ii sheegay inuu ka bayay ka dib markuu ogaaday

- 'inaen neesha diin lagu hayni uu ururku kultun-doon jehay'.
54. Yuusuf Dhuunari (Arag kor iyo 33d).
55. Dib u muususo waraysi ay BBCda, laana afsoomaaligu la yeelatay Sheekh Itimaadka Xamar ka tirsan bishii Mey ee sannadkan. Markii la weydiijey neelaha uu ururlu Soomaaliya ka heysto, wuxuu sheegtay 'Luuq'. Waaad kaloo akhrisaa naqaalka ku magacaaben, "Luuq Waa lusale ku-dayasho Mudan" oo ku soo baxay Almustaqbal (Arag kor iyo tirsiga 18d).
56. Warqadda Sheekh Aadan Sheekh Cabdullaahi wanaa inay jirtey ii sheesay Maxamuud Khalif Shire oo ah Guddoomiye-ku-nigeenkha SMTtu iyo Cheekh Maxamuud Macallin Muur, ku-nigeenkha Itixaadka Gedo. Wuxuu kalco Sheekh Maxamuud iigu sheegay wareysi aen la yeeshay (17/6/94) inay Itixaadku diyacr u yihiin inay Marreekaan kala kaajoodaan wax wolba oo aen 'dhibista hubku' lu jirin, taasoo aannan oggolayn in aad cidnaa kala hadalno!
57. Guddoomiye-ku-nigeenkha SMTtu, wuxuu bilawgii Agostu ee sannadkan Beledkaawo iigu sheegay inay burbureen wodahadalladii ugu danbeeyey ee uu nadakda Itixaadka kala jeeshay arrinta Degmada Luuq. Wuxuu ii sheegay inay si cad ugu gacan-sayreen dhismaha guddiga 21ka ah ee degmada, iyagoo aen bixin, heba yaraatee, sabab lagu qenci karo.
58. Akhri wargeyska Almustaqbal bogagga 26-27; (Arag kor iyo tirsiga 18d).